

GÖTEBORGS UNIVERSITET

IUP- Skilda världar?

- En jämförelse mellan elevers uppfattningar i två olika skolor.

Jenny Antonsson och Anna Dicksved

LAU690

Handledare: Tiiu Soidre

Examinator: Hans Ekbrand

Rapportnummer: HT08-2480-03P

Abstract

Examensarbete inom lärarutbildningen

Titel: IUP- skilda världar. En jämförelse mellan elevers uppfattningar i två olika skolor i Göteborg.

Författare: Jenny Antonsson och Anna Dicksved

Termin och år: HT 2008

Kursansvarig institution: Sociologiska institutionen

Handledare: Tiiu Soidre

Examinator:

Rapportnummer:

Nyckelord: IUP, individuell utvecklingsplan, utvecklingssamtal, metakognition.

I den här uppsatsen presenteras en mindre intervjustudie av hur elever på två olika skolor i Göteborgsområdet uppfattade det egna lärandet i relation till verktyget individuella utvecklingsplaner (IUP).

Det övergripande syftet med undersökningen var att jämföra elevernas uppfattningar i två olika skolor i skilda områden utifrån faktorer som etnisk bakgrund, språkkunskaper och socioekonomiska villkor. Eleverna gick i årskurs nio. På den ena skolan, kallad "Norrskolan", hade alla elever i undersökningen utländsk bakgrund, talade inte svenska hemma, bodde i hyreslägenhet och ingen utav dem hade två arbetande föräldrar. Av eleverna på den andra skolan, kallad "Söderskolan", hade alla svensk bakgrund, samtliga bodde i radhus eller villa, talade svenska hemma, och ingen av elevernas föräldrar var arbetslösa eller studerande.

Resultaten visade att det fanns skillnader i elevernas uppfattningar om IUP, eleverna på "Norrskolan" hade i lägre grad kännedom om vad IUP var och förståelse för nyttan av den än vad eleverna med svensk bakgrund hade. Det fanns också likheter mellan grupperna. Nästan samtliga elever uppgav att deras föräldrar pratade med dem om vad som hade framkommit under utvecklingssamtalet. Omdömena om IUP varierade från individ till individ på båda skolorna, men sammanfattningsvis så framkom att majoriteten av eleverna på båda skolorna kände till kursmålen de skulle uppnå i skolan. Vi tolkar det som att helheten av det som omgärdar IUP – själva blanketten, utvecklingssamtalet och diskussionen om kursmålen – bidrar till att eleverna på båda skolorna känner till de mål de skall uppnå i skolan.

Förord

Under det här examensarbetets gång så har vi – Jenny Antonsson och Anna Dicksved – lärt känna varandra väl. Vi var ytligt bekanta då vi beslöt att skriva uppsats tillsammans; en ren chansning som vi tycker blev mycket lyckad! Eftersom vi båda bor nära varandra och har små barn i samma ålder så tänkte vi att det skulle vara bra att vi hade förståelse för varandras situation. Vi har dessutom båda inriktningen ”grundskolans senare år” i vår utbildning och ett intresse för ungdomar i åldersgruppen.

Valet av uppsatsämne skedde över några koppar te vid Jennys köksbord en kväll i våras. Vi hade skrivit en lång lista över tänkbara ämnen, som vi diskuterade och så småningom minskade ned genom uteslutningsmetoden tills vi kom fram till att göra en studie om den individuella utvecklingsplanen och då utifrån ett elevperspektiv.

Genom hösten så har vårt samarbete fungerat väldigt smidigt. Under perioder då Anna haft mer att göra på jobbet så har Jenny drivit uppsatsarbetet framåt, och vice versa. Vi har kompletterat varandra väl och vi har fungerat som ett kugghjul. Vår arbetsmetod har varit att maila varandra uppsatsen kontinuerligt. Då den ena av oss har haft uppsatsen några dagar, så har den personen också ”ägt” den – och gjort tillägg, förändringar, m.m. Sedan så har uppsatsen mailats tillbaka till den andre, som ”ägt” uppsatsen några dagar för därefter göra likadant. Vi har även kontinuerligt träffats och pratat i telefon också. Vi har arbetat med självdisciplin och ansvarskänsla inför varandra, samt en god tidsplanering, som gjort att arbetet flutit på i en jämn och bra takt.

Vi vill tacka våra kontaktpersoner på VFU-skolorna samt eleverna som ställde upp på intervjuerna. Vi vill även tacka vår handledare Tiiu Soidre för den skickliga handledningen! Allra sist så vill vi tacka våra familjer för allt stöd!

Göteborg 2009-01-02

Jenny Antonsson och Anna Dicksved

Innehållsförteckning

1. Inledning.....	6
2. Syfte och frågeställningar.....	7
3. Avgränsningar.....	8
4. Bakgrund.....	8
4.1 Utvecklingssamtal.....	8
4.1.1 Institutionella samtal.....	8
4.1.2 Utvecklingssamtalets historia.....	9
4.1.3 Utvecklingssamtal i praktiken.....	9
4.2 Individuella utvecklingsplaner.....	10
4.2.1 IUP historia.....	10
4.2.2 Tidigare forskning om IUP.....	10
4.2.3 IUP i praktiken.....	12
4.2.4 Syfte och mål med IUP.....	12
4.3 Teoretisk förankring.....	14

4.3.1 Etnicitet och språk	14
4.3.2 Första- och andraspråksinläring	15
4.3.3 Sociolingvistisk teori.....	16
4.3.4 Sociokulturell teori.....	16
4.3.5 Teoretisk relevans.....	17
5. Metod	17
5.1 Procedur	17
5.2 Målgrupp	18
5.3 Urval av skolor	19
5.3.1 Norrskolan.....	19
5.3.2 Söderskolan	19
5.4 Intervjumallen	19
5.5 Metodproblematik	20
5.6 Forskningsetik	20
6. Resultat – genomgång av intervjusvaren	21
6.1 IUP	21
6.1.1 IUP – Kännedom om, förståelse för och information	21
6.1.2 IUP – Upplevelse, nytta och inflytande.....	22
6.1.3 IUP – Föräldrarnas roll, konsekvenser för elever.....	22
6.1.4 IUP – Sammanfattande elevomdömen	23
6.1.5 IUP – Lärarnas synpunkter	23
7. Diskussion	24
7.1 IUP	24
7.1.1 IUP – Kännedom om, förståelse för och information	24
7.1.2 IUP – Upplevelse, nytta och inflytande.....	24
7.1.3 IUP – Lärarnas synpunkter	25
7.2 Sociokulturell diskussion	25
7.2.1 Sociokulturella skillnader.....	25
7.2.3 Elevernas språksituation.....	26
7.3 Metoddiskussion.....	26
7.3.1 Uppsatsens validitet och reliabilitet	26
7.3.2 Intervjusituationen.....	27
7.3.3 Metodproblematik	27
8. Analys.....	28
9. Slutsatser och didaktiska konsekvenser	29
10. Sammanfattning	30
11. Litteraturlista	32
12. Bildkällor.....	33
13. Internet	33
Bilagor	33

Figurförteckning

Figur 1: Individuella utvecklingsplaner och utvecklingssamtal.....	11
Figur 2: Jim Cummins språkutbyggnad	13

1. Inledning

Sedan 1994 har alla skolelever i Sverige rätt till ett muntligt utvecklingssamtal per termin, och väl där skall ett skriftligt protokoll upprättas, en så kallad individuell utvecklingsplan (IUP). Utvecklingssamtalet är ett trepartsamtal mellan elev, vårdnadshavare och lärare, med fokus på elevens kunskapsutveckling och sociala utveckling. För att göra utvecklingssamtalen mer enhetliga och bättre strukturerade beslutade regeringen att alla elever skulle få likartad dokumentation vid samtalet. Från den 1 januari 2006 skall alla elevers skolutveckling dokumenteras i en individuell utvecklingsplan (IUP).¹ IUP är ett framåtsyftande dokument över elevens utveckling, som skall vara ett hjälpmedel för eleverna att nå kursmålen.²

Eleverna anses idag vara mogna nog att själva förstå nyttan av det de lär sig i skolan och därigenom få en drivkraft för skolarbetet. Utvecklingssamtal och IUP är verktyg för att underlätta för eleven att bli medveten om sin läroprocess, även kallad metakognition eller metalärande. Eleverna tränas i att förstå sitt eget lärande.³ Metalärande kan innebära att eleven lär sig hur han/hon lär sig, eller att eleven lär sig granska sitt lärande på ett kritiskt och analytiskt sätt.⁴ Det innebär även att eleven har kunskap om sitt eget lärande och därmed styr sin egen läroprocess. Eleven vet hur han eller hon skall agera för att lära sig på bästa sätt.⁵

Att elever skall vara kunniga om sitt eget lärande borde vara centralt i många svenska skolor idag eftersom elevernas roll i sin egen läroprocess omnämns i läroplanerna. Alla elever skall ha likartade möjligheter att följa sin utveckling i skolan och därmed kunna påverka den i god tid. Ett metalärande förutsätter att eleven får information om - och förståelse för - sina egna utvecklingsmöjligheter och de krav som finns för att nå skolans mål. Alla elever skall känna att de har likartade förutsättningar i skolan, oavsett kön, etnicitet, sexuell läggning, religion, kultur eller geografisk hemvist.⁶

Emellertid visar studier⁷ att ungdomar med utländsk bakgrund klarar skolarbetet sämre än andra elever, trots att engagemanget hos utländska föräldrar inte skiljer sig från svenska föräldrars när det gäller sina barns skolarbete. Det som framför allt skiljer grupperna åt är språkkunskaperna. Andra grupper som har sämre förutsättningar att klara skolan är barn till föräldrar med arbetaryrken, låg utbildning, knappa ekonomiska tillgångar eller barn till ensamstående lågavlönade mödrar. Några studier⁸ pekar på att den avgörande faktorn för barns skolframgångar är föräldrarnas utbildningsnivå. Det kan vara svårt att rangordna vilka faktorer som har mest betydelse för hur bra eleverna klarar skolan, men det är klart påvisat att det finns ett samband mellan faktorer som etnicitet, familjeförhållanden, socioekonomisk klass och hur väl eleverna lyckas i skolan.

Andemeningen i skolans styrdokument är att alla elever skall få lika bra verktyg för att utvecklas och nå kursmålen. Dock kanske det är så att utformningen av IUP som ett skriftligt

¹Svensk författningssamling (SFS), nätupplaga 1994:1194 (2008-11-20)

²Allmänna råd och kommentarer: *Den individuella utvecklingsplanen*. Skolverket 2005, s 8

³Selberg, Gunvor, *Tämja elevers lärande genom elevinflytande*, Lund, Studentlitteratur, 2001, s 162-163

⁴Illeris, Knut, *Lärande*, Lund, Studentlitteratur, 2007, s 89-90

⁵Kullberg, Birgitta, *Boken om att lära sig att läsa och skriva*, Solna, Gleerups förlag, 2006, s 41

⁶Läraryrket, *Lärarens handbok*, Solna, 2004, s 10

⁷Högdin, Sara, "Hemmets resurser om ungdomars upplevelse av föräldrars stöd och engagemang i deras skolgång", i *Pedagogisk forskning i Sverige* årg. 11 nummer 1, 2006, s 1-3

⁸Ibid. sid 1-3

dokument är speciellt lämpat för de elever och föräldrar som har goda språkkunskaper; kort sagt barn i familjer som sannolikt redan är förtrogna med skolans koder. Om elever med sämre förutsättningar i skolan (på grund av klasstillhörighet, etnicitet, familjesituation och/eller socioekonomiska status) inte upplever nytta av IUP i lika hög grad som andra elever, skulle det kunna innebära att IUP inte är det jämlika verktyg det ämnas vara. En oroväckande tanke skulle kunna vara att ansvaret för barns lärande läggs över på barnen själva; trots att de kanske inte har språket, kunskaperna eller önskat vuxet stöd hemifrån.

Det här examensarbetet är en undersökning av elevers upplevda nytta av IUP på två skolor i Göteborgsområdet – två skolor belägna i vitt skilda områden. Den ena skolan ligger i ett invandrartätt område i nordöstra Göteborg bestående av i huvudsak flerbostadshus. Den andra skolan ligger i ett välbärgat egnahemsområde i sydvästra Göteborg. Vi som genomför examensarbetet har kopplingar till skolorna genom personliga kontakter, som underlättade valet.

Uppsatsens struktur inleds med en presentation av problemställningen, följt av kapitel om tidigare forskning. IUP och utvecklingssamtalen presenteras, och därefter beskrivs en språkinlärningsteori, sociokulturell teori samt sociolingvistisk teori. Därefter följer en metoddiskussion innan resultaten presenteras. Uppsatsen avslutas med en diskussion om resultaten samt vilka slutsatser vi kommit fram till.

2. Syfte och frågeställningar

Syftet med uppsatsen är att beskriva hur elever uppfattar att arbetet med IUP fungerar i två skolor belägna i områden som har olika social, etnisk och språklig struktur. Vi vill beskriva likheter och skillnader mellan elevernas upplevda nytta av verktyget IUP i de två utvalda områdena. Vår ansats är i första hand att beskriva elevernas tankar, uppfattningar och åsikter om IUP och att jämföra resultaten mellan skolorna.

Vår teoretiska utgångspunkt är att faktorer såsom etnicitet, klasstillhörighet, språkkunskaper, föräldrars utbildningsnivå samt familjesituation påverkar elevens upplevda nytta av IUP. Vi har valt en sociokulturell och sociolingvistisk ansats på vårt arbete eftersom vi är övertygade om att språket, den sociala miljön och elevens utveckling hänger ihop med elevens lärande. Vår hypotes är att IUP är ett verktyg som gynnar elever med rätt sociala och språkliga förutsättningar, något som vi ämnar pröva i vår undersökning.

Vår ansats är att göra en kvalitativ undersökning för att få svar på hur eleverna själva upplever sin IUP; om de har nytta av den i sitt vardagliga skolarbete. Vi vill se om det finns skillnader mellan elevers uppfattning och vad dessa eventuella skillnader i så fall kan bero på. En konsekvens av eventuella ojämlikheter i upplevd nytta av IUP kan vara att de elever som ser nyttan av IUP har lättare att nå uppsatta mål i skolan. De elever som inte upplever sig behjälpta av IUP kan missgynnas i skolsituationen. Detta vill vi ta reda på. Vi vill även föra en diskussion om vilka konsekvenser eventuella olikheter i upplevd nytta av IUP kan ha för eleven och skolan.

Vi vill alltså i det här examensarbetet beskriva och jämföra elevernas egna uppfattningar om IUP i två olika områden. Därefter analyseras vad eventuella skillnader kan tänkas bero på. Vi gör inte anspråk på att nå fram till generaliserbara resultat i examensarbetet. Vårt syfte är att göra en mindre undersökning som kan indikera om det eventuellt finns orättvisor i hur IUP används i praktiken. Eftersom IUP är ett relativt nytt verktyg i den svenska skolan så tycker vi att det fanns skäl att utvärdera och granska dess utformning. Elevernas uppfattning bör vara det centrala i utvärderingar av IUP, eftersom IUP är till för dem.

3. Avgränsningar

Vi valde att göra det här examensarbetet med elev i fokus, eftersom IUP finns till för elevens skull – det är eleven som till syvende och sist skall göra skolarbetet. Elevperspektivet innebar att vi vill undersöka hur eleverna uppfattar IUP. Vi valde att intervjua elever i årskurs nio, eftersom vi bedömde att de borde ha bäst kännedom om IUP. De hade använt sig av IUP sedan januari 2006 och var äldst av eleverna i grundskolan. Även om uppsatsens fokus är elevbaserat, så valde vi att komplettera undersökningen med lärares synpunkter från de två valda skolorna. Vi ville intervjua en lärare per skola för att få med ett lärarperspektiv i underlaget, men även i dessa intervjuer så var det eleven som var i fokus.

Skolorna vi valde att undersöka är två skolor som är nästintill stereotypa för två olika områden i Göteborg, vi kallar dem för Norrskolan och Söderskolan. Norrskolan ligger i en invandrartät förort i nordöstra Göteborg, medan Söderskolan ligger i en av Göteborgs mer välbeställda stadsdelar i sydväst.

För att göra en omfattande studie hade det varit intressant att intervjua lärare, föräldrar och elever efter att ha observerat själva utvecklingssamtalet, eller att kanske blanda metoder och göra en enkätundersökning följt av intervjuer. Då hade vi fått en komplett undersökning utifrån alla tre deltagande parter perspektiv. Vi var emellertid nödgade att avgränsa uppsatsens omfattning och valde att göra en mindre undersökning som fokuserade på elevperspektivet. Det motiverar vi med att det är eleven som är i centrum för IUP och som skall ha nytta av den. Vi intervjuade fem elever på varje skola samt en lärare på varje skola, totalt tolv intervjuer.

Vi avgränsade vårt arbete till att endast använda oss av en metod. För att kunna nå syftet med examensarbetet anser vi det vara tillräckligt med en metod (intervjuer) och ett elevperspektiv på intervjufrågorna. Lärarintervjuerna var ett komplement till elevernas berättelser.

4. Bakgrund

4.1 Utvecklingssamtal

4.1.1 Institutionella samtal

Samtalssituationen vid institutionella samtal skiljer sig från vardagliga samtal. Det vardagliga samtalet är informellt och samtalsgången är oviss och oförutsägbar. Utvecklingssamtalen, däremot, hör till de institutionella samtalen och är formaliserade, även om situationen kan upplevas som familjär av den ena eller flera av parterna. Den professionella samtalsparten har kunskap som han eller hon delger eleven och föräldern/vårdnadshavare, oftast efter en bestämd agenda. Samtalsparterna har olika roller och samtalet blir asymmetriskt, det vill säga att den finns en slags hierarki i samtalet.⁹ Förutom att utvecklingssamtalet är asymmetrisk i dess formella struktur, så finns det dessutom andra faktorer som inverkar på samtalets ojämlikhet; det är de kulturella skillnaderna. Kommunikation är en del av kulturen, och språkliga uttrycksätt, nyanser och ordval är en del av den kultur vi lever i. Hur kommunikation sker skiljer sig kulturellt, både på ett vardagligt och på ett formellt plan. Det kan vara svårt för personer som har svenska som andraspråk att fånga upp alla nyanser i språket. Dessa språkliga och kulturella barriärer bör lärarna i mångkulturella skolor vara medvetna om och vaksamma på.¹⁰

⁹ Wirdenäs, Karolina, "Samtal och samtalsforskning" i *Sociolingvistik*, Liber, 2008, s 209-210

¹⁰ Norrby, Catrin, *Språkinläring och språkanvändning: svenska som andraspråk i och utanför Sverige*, Lund, Studentlitteratur, 2007, s 115-121

Inom sociolingvistik har diskussionen om identitet kontra språk varit ett kärnämne i forskningen. Under senare decennier har man även uppmärksammat individens och interaktionens roll för den språkliga variationen. Med ett interaktionellt perspektiv på språklig variation intresserar man sig för vad som händer i samtal och hur identiteten kommer till uttryck. Det man har funnit är att individernas deltagaridentiteter förhandlas fram och tillbaka under pågående samtal. Man har olika roller under ett och samma samtal och dessa förändras under samtalets gång; vi är både talare och lyssnare.¹¹

Under utvecklingssamtalet har läraren oftast rollen som den som leder samtalet och besitter kunskaper om styrdokumentet. Lärarens språk blir med stor sannolikhet präglad av dennes förståelse av skolans terminologi. Elever som inte själva har den språkliga mognaden eller kunskapen att förstå det som sägs riskerar att gå miste om väsentlig information i utvecklingssamtalet. Om elevens föräldrar dessutom inte heller förstår det som sägs blir utvecklingssamtalet tämligen meningslöst som verktyg.

4.1.2 Utvecklingssamtalets historia

I Läroplanen som kom 1969 (Lgr 69) betonades främst stoffet; det som läraren skulle lära ut till eleverna. Eleven skulle lära in stoffet och sågs alltså som en mottagare av information. Lärarna höll kvartsamtal (en föregångare till utvecklingssamtal) men dessa samtal sågs inte som en del av elevens läroprocess. Kvartsamtalen var snarare en rapportering av elevens skolprestationer till vårdnadshavarna.¹²

Under 1980-talet förändrades synen på lärande och därmed formuleringarna i läroplanerna. Lärande började betraktas som en mognadsprocess. Inlärningsmiljön skulle göras trygg, inbjudande och inspirerande. Läraren skulle underlätta för eleven att lära sig. Så småningom byttes kvartsamtalen ut mot utvecklingssamtal, som fick ta längre tid än en kvart och inte bara tog upp barnens skolprestationer utan även deras sociala situation. Samverkan mellan hem och skola ansågs som en viktig ingrediens för att hjälpa barnen lyckas i skolan. Sedan 1994 är utvecklingssamtalet obligatoriskt.¹³

4.1.3 Utvecklingssamtal i praktiken

Under vår VFU har vi varit delaktiga i utvecklingssamtal med elever. Vi har upplevt den svåra linjen mellan vardagligt samtal och institutionellt/professionellt samtal. Vardagliga kontakter med föräldrar har ofta formen av ett informellt samtal. Samtalets karaktär förändras och blir formellt vid utvecklingssamtal.

Utvecklingssamtalet är ett professionellt samtal som ofta tar upp ämnen som rör en privat zon. Trots att samtalet är professionellt kan det lätt upplevas som ett vardagligt samtal. Lärare, vårdnadshavare och elev samlas kring den individuella utvecklingsplanen som är en katalysator för samtalet. Kring IUP tas beslut och planer formuleras i skrift. Det skrivna ordet - omdömet om eleven - har större varaktighet än det talade. IUP är en offentlig handling som följer eleven och som kan begäras ut av till exempel framtida arbetsgivare. Trots detta så är texterna som skrivs i IUP ofta relativt oöverbärgda ord som kommit fram under utvecklingssamtalets gång. Dokumentationen i IUP används ofta som om den vore tillförlitlig och gjord med eftertanke fast det inte alltid är fallet. Dessutom tas problem upp som vore de individuella utan att ta hänsyn till den sociala situation och gruppdynamik eleven befinner sig i.

---

¹¹Ibid, s 29

¹²Pihlgren Ann, ”Dialog som läromedel. Elevledda utvecklingssamtal” 865 i *IUP och utvecklingssamtal i praktiken*, Stockholm, Fortbildningsförlaget, 2007, s 17

¹³Granath, Gunilla, *Milda makter: utvecklingssamtal och loggböcker som disciplineringsmetoder*, Göteborg, Acta Universitatis Gothoburgensis, 2006, s 51-55

För många lärare kanske IUP är ett verktyg att få vara raka och bestämda på ett sätt som de har svårare att vara i samtalen. Samtalen skall präglas av en ömsesidig och demokratisk dialog, där läraren kanske inte upplever att han eller hon kan uttrycka sig så tydligt som han eller hon önskar. Genom IUP kan läraren vara mer rättfram. IUP kanske påverkar elever med olika resurser på olika sätt. Elever i resursstarka medelklassområden är ofta vana att driva egna skolprojekt och att ta ansvar för sitt eget lärande. Resursstarka elever gör ofta sitt skolarbete hemma med hjälp av sina föräldrar. På skolor med hög andel elever med ursprung i utomnordiska länder förekommer ibland en misstro mot den typen av projekt. Mindre resursstarka barn riskerar att inte få samma hjälp och att bli bortglömda i en skola där barn skall ta ansvar för sitt eget lärande. IUP är måhända ännu ett verktyg som cementerar ojämlikheter i skolan och samhället.¹⁴

Många elever tror att utvecklingssamtalen handlar om bedömning av deras prestationer.¹⁵ Enligt eleverna så är bedömningen utvecklingssamtalets syfte och det som gör samtalet viktigt. Eleverna tycker att utvecklingssamtalen är bra om de får positiva omdömen, men de tycker att samtalen är dåliga om omdömena är negativa. Olika elever uppfattar utvecklingssamtalen på olika sätt, men samtalen verkar beröra de flesta elever känslomässigt på ett eller annat sätt.

4.2 Individuella utvecklingsplaner

4.2.1 IUP historia

Arbetet med att ta fram IUP blanketten är en relativt kort historia. År 2001 lämnade en expertgrupp på Utbildningsdepartementet utredningsförslaget *Elevers framgång-Skolans ansvar* (DS2001:19). Denna skrift låg till grund för Skolverkets *Allmänna råd och kommentarer. Den individuella utvecklingsplanen* som kom ut 2005. Under tiden hade Myndigheten för skolutveckling bedrivit försöksverksamhet med IUP på 20 olika skolor. Detta arbete resulterade i publikationen *Individuell planering och dokumentation i grundskolan* (Dnr 2003:251) (2004). I rapporten beskrivs den dokumentation som gjorts på varje försöksskola. Den lagändring som trädde i kraft den 1 januari 2006 påverkade alla skolor i och med att alla elever fortsättningsvis skall ha en individuell utvecklingsplan. Denna plan skall utformas av elev, föräldrar och lärare vid utvecklingssamtalet.

Förordningen innebar att lärare och skolledare runt om i landet på kort tid själva fick utforma hur de skulle arbeta med IUP. Några skolor arbetade enskilt med detta, andra skolor samarbetade med varandra. Resultatet av de olika skolornas arbete med IUP har uppvisat stor variation.¹⁶

4.2.2 Tidigare forskning om IUP

Trots att IUP infördes i skolorna så nyligen som år 2006 finns en uppsjö av böcker, tidskrifter, avhandlingar, rapporter och examensarbeten som rör ämnet. Merparten behandlar dock IUP med fokus på läraren och arbetet med dokumentation; många verk handlar om det praktiska arbetet som lärarna skall genomföra och deras åsikter om det. Riktlinjerna för hur IUP-dokumentet skall fyllas i tycks förvirra många lärare och det finns pärmar och läroböcker ute i handeln om utvecklingssamtalet och IUP-blanketter med förklaringar som skolor kan köpa. Fortbildningsförslaget, till exempel, har givit ut ett häfte om utvecklingsarbeten i olika skolor, hur man har arbetat för att utveckla lärarens kompetens när det gäller utvecklingssamtal och

¹⁴Granath Gunilla, "Ensam har du ansvaret! Om utvecklingssamtal som disciplinärt maktmedel" i *Ord och bild* 3-4 2006, Göteborg, s 78-89

¹⁵Lindh-Munther, Agneta och Lindh, Gunnel, "Jag vill inte ha utvecklingssamtal, jag vill kräkas!" i *Pedagogiska magasinet* 2007, nummer 3, s 42

¹⁶Wretman, Steve, "Vägen till IUP" i *IUP och utvecklingssamtal i praktiken*, Fortbildningsförslaget, 2007, s 5

IUP. Häftet innehåller konkreta förslag för hur man som lärare skall hålla ett utvecklingssamtal, dokumentationen inför samtalet samt hur en IUP kan se ut.¹⁷

På internet finns hemsidor med information, riktad mot både elever, lärare och föräldrar. En lättförståelig hemsida är <http://www.iup.nu/>. Där kan man läsa om syftet med IUP och bakgrunder till själva blanketten. På Skolverkets hemsida finns den nationella IUP-banken där 200 skolor lagt upp omdömesunderlag och IUP-material för att inspirera och hjälpa andra skolor med sitt arbete, samt olika rapporter om IUP, bland annat. Unikums hemsida <http://www.unikum.net/> är ett smidigt verktyg att användas av elever, lärare och föräldrar kring mål, planer och dokumentation. Lärare kan använda sig av <http://www.eparmen.se/> för att dokumentera elevernas utveckling inför utvecklingssamtalet.

Grundskoletidningen har haft tre specialnummer som handlar om IUP, både ur lärarperspektiv och elevperspektiv. Det är *Individuella utvecklingsplaner och de allmänna råden* (Specialnummer), *Bedömning av kvalitativ kunskap* (Specialnummer) och *Utvecklingssamtal och IUP i praktiken* – nr 6/2006 och *Handledarskap* – nr 6/2006.

Ett par publikationer från Skolverket har visat sig innehålla relevant forskning för vår studie. Den ena heter *Skolverkets allmänna råd och riktlinjer* (2005) och ger information om de riktlinjer lärarna har att följa i sitt arbete med IUP. Skolverkets syfte med materialet var att det skulle kunna ligga till grund för diskussionerna i skolorna.¹⁸ Den andra publikationen som varit värdefull i examensarbetet heter *Hur används individuella utvecklingsplaner? En studie efter införandet av nya bestämmelser* (2007) och är en rapport om hur man använder IUP i praktiken, där Skolverket redogör för hur långt arbetet har kommit på skolorna runt om i landet. Utvärderingen baserades på dokumentanalys och genomförda intervjuer med ansvariga på kommun och skolnivå, lärare, elever, föräldrar.¹⁹ Flera forskningsrapporter om IUP och dess användning refereras i samma skrift. Ingela Elfström har skrivit en forskningsstudie i vilken hon redogör för syftet med IUP. Hennes studie visar på att det finns två sidor av IUP - både positiva och negativa. Att barnen får uppmuntran i det de är bra på ser hon som positivt, medan det finns en risk hos många pedagoger att fokusera på det negativa. Karin Wennbo beskriver olika aspekter av dokumentation av och planering för elevers lärande och utveckling. Författaren visar på olika konsekvenser som ett sådant arbetssätt kan få för enskilda elever, men också för arbetet i skolan. Ytterligare ett välkänt namn inom forskning om IUP är Agneta Zetterström som skrivit handböcker med material för att underlätta arbetet med IUP. Hon har dessutom berört fältet skolutveckling i *IUP och skolutveckling* som gavs ut 2006.²⁰ Ann-Christine Vallberg Roth och Annika Månsson genomförde 2002 en mindre kartläggning över förekomst och framväxt av utvecklingsplaner och utvecklingssamtal för yngre barn i fyra skånska kommuner. Resultatet visade att det fanns en okritisk övertro till individuella utvecklingsplaner. Arbetet med IUP visade ett antal möjligheter men också risker och utmaningar. Johan Hovfendahl har studerat utvecklingssamtal i årskurs fem, som visade att samtalen visar på en tendens att fokusera på den skriftliga dokumentationen. Risken är att formuleringarna i IUP blir generella och intetsägande.

Vi har inte hittat någon tidigare forskning som haft vår ansats – att jämföra elevers uppfattning om IUP med hänsyn till vilken språklig och socioekonomisk miljö eleverna verkar i. Däremot finns några examensarbeten inom lärarutbildningen som handlar om IUP, men ingen av dem har vår ansats.

---

¹⁷ Moreau, Helena och Wretman, Steve, *IUP och utvecklingssamtal i praktiken*, Stockholm Fortbildningsförlaget, 2007

¹⁸ *Allmänna råd och kommentarer*, s 7

¹⁹ *Skolverkets aktuella analyser. Hur används individuella utvecklingsplaner? En studie efter införandet av nya bestämmelser*. Skolverket, Fryklunds, 2007, s 6

²⁰ Zetterström, Agneta, *Att arbeta med IUP*, Gleerup, 2006.

4.2.3 IUP i praktiken

I skolans läroplan (Lpo 94) står det att skolan skall arbeta för att eleverna skall ta ett ökat ansvar för sina studier och utveckla förmågan att bedöma sina resultat själv. Dessutom skall eleven tränas i att ställa sina egna prestationer i relation till sina egna och andras bedömningar. Genom hela grundskolan skall eleven utveckla sin förmåga att både förstå och bedöma sitt eget lärande. Det är viktigt att eleverna får möjlighet att börja tränas i detta på ett tidigt stadium.²¹

”Lärarna har ansvar för att eleven i sitt dagliga arbete får träna sig i att se sitt eget lärande och att kunna beskriva detta och sina kunskaper.”²²

”Den skall vara framåtsyftande och bör ge eleven kunskap om och inflytande över det egna lärandet och den egna utvecklingen, den skall ge eleven ökad möjlighet att ta ansvar för och påverka sina studier.”²³

Skolverket gjorde en uppföljning av hur de individuella utvecklingsplanerna används i praktiken under 2007, då blev resultaten bland annat:

”Samtalen med lärare och elever under skolbesöken visar att många elever i samband med förberedelserna inför utvecklingssamtalen och skrivandet av IUP tränas att följa upp, dokumentera och utvärdera sitt eget lärande. Förutom att detta gör att de bättre vet vad de kan och inte kan i olika ämnen, övas den mer generella förmågan att planera, utvärdera och kommunicera det egna lärandet – en form av metalärande.”²⁴

Enligt en enkätundersökning som Skolverket gjorde år 2007 upprättade 95 procent av lärarna IUP vid utvecklingssamtalet, vilket innebär att fem procent av lärarna inte följer grundskoleförordningen.²⁵

Hur IUP används i praktiken skiljer sig mellan skolor och lärare; det kan vara allt från ett enkelt protokoll från utvecklingssamtalet som fylls i av läraren tillsammans med eleven och elevens föräldrar, till ett mer omfattande dokument som innehåller mål och handlingsplan.²⁶

Skolorna försöker skapa en IUP enligt regeringens förordning, men arbetet verkar ibland vara gjort utifrån tvånget och inte med utgångspunkt i läroplanens kunskapssyn. Det är viktigt att komma ihåg att IUP inte har något egenvärde, utan är ett medel för att nå ett mål.²⁷

”Det som på pappret beskrivs som ett framåtsyftande samtal mellan flera parter om hur elevens utveckling skall stödjas uppfattas av eleverna som en bakåtblickande bedömningssituation där det är läraren som dominerar.”²⁸

4.2.4 Syfte och mål med IUP

I skollagen står det att läraren:

---

²¹ Moreau, Helena, ”IUP ett verktyg för elevernas lärande”, i *IUP och utvecklingssamtal i praktiken*, Fortbildningsförlaget, 2007, s 34-36

²² *Allmänna råd för utvecklingssamtal*. 2005, s 11

²³ *Ibid*, s 13

²⁴ Skolverkets aktuella analyser: *Hur används individuella utvecklingsplaner? En studie efter införandet av nya bestämmelser*. Fryklunds, 2007, s 6

²⁵ *Ibid* s 13

²⁶ *Ibid*, s 6-7

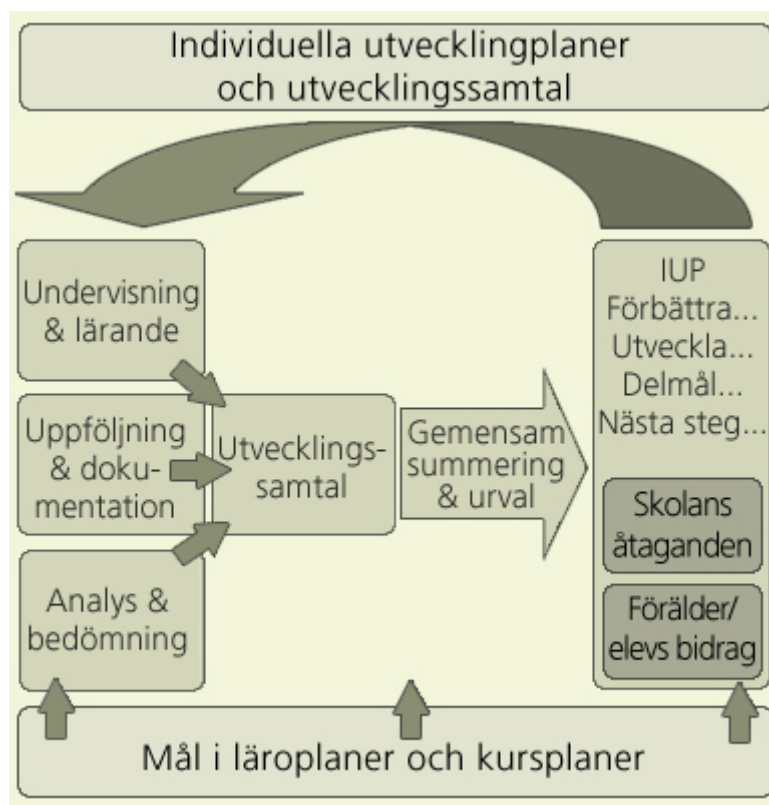
²⁷ Wretman, Steve, ”Vägen till IUP” i *IUP och utvecklingssamtal i praktiken*, Fortbildningsförlaget, 2007, s 3

²⁸ Lindh-Munther, Agneta och Lindh, Gunnel, ”Jag vill inte ha utvecklingssamtal, jag vill kräkas!” i *Pedagogiska magasinet* 2007, nummer 3, s 44

kunna ge omdömen om elevens kunskapsutveckling i relation till kursmålen i varje ämne som eleven ska nå målen och i övrigt utvecklas så långt som möjligt inom ramen för läroplanen och kursplanerna”²⁹

De enskilda omdömena skall dokumenteras i utvecklingsplanen och det är den enskilde rektorn vid varje skola skall besluta om utformningen av informationen som skall ges i IUP.

Enligt Skolverket bör IUP vara ett övergripande dokument som skall vara ett aktivt verktyg i elevens läroprocess. Det skall öka elevens kunskap om sitt eget lärande och därigenom dennes möjligheter att ta ansvar för och påverka sina studier. Elevens utveckling ställs emot de mål som finns angivna i kursplanerna och läroplanen. IUP skall vara framåtsyftande och innehålla handlingsplan för hur eleven bättre skall kunna nå uppsatta mål. Under utvecklingssamtalet kommer eleven, läraren och vårdnadshavaren gemensamt fram till vilken individuell utvecklingsplan som skall gälla för elevens framtida utveckling. Genom IUP blir både elever och vårdnadshavare delaktiga i elevens utveckling. Ytterligare ett användningsområde för IUP är att dokumentationen kan användas och underlätta för eleven vid byte av lärare, klass och/eller skola.

Figur 1: Individuella utvecklingsplaner och utvecklingssamtal

Källa: <http://www.skolverket.se/sb/d/2159> (2008-10-10)

²⁹Svensk författningssamling (SFS), nätupplaga 1994:1194 (2008-11-20)

IUP befinner sig i en pågående förändrings- och utvecklingsprocess. Regeringen beslutade nyligen om ändringar i förordningen om utvecklingssamtal och individuella utvecklingsplaner; förändringar som innebär att IUP fr.o.m. höstterminen 2008 inte enbart skall vara framåtsyftande utan även skall innehålla omdömen om elevens kunskapsutveckling i varje ämne. Läraren i varje ämne skall (i samband med utvecklingssamtalet) skriva ned hur det går för eleven i relation till målen i läroplanen och kursplanerna. Dessa omdömen får också vara betygslänkande, vilket är en stor nyhet. Rektor är den som beslutar om hur utformningen av dessa dokument skall ske. I november 2008 gav Skolverket ut reviderade allmänna råd för individuella utvecklingsplaner där även skriftliga omdömen finns med. Dock så är vår undersökning gjord med utgångspunkt i de riktlinjer som gällt då eleverna fått sina IUP.³⁰

4.3 Teoretisk förankring

4.3.1 Etnicitet och språk

Sverige idag är ett mångkulturellt och mångspråkigt samhälle, vilket manifesteras i skolan som är något av ett Sverige i miniatyr. Det talas över 100 olika språk i den svenska skolan. Ungefär 15 procent av eleverna är antingen födda utomlands eller har föräldrar som båda är födda i ett annat land än Sverige.³¹ I svenska skolan läser eleverna svenska eller svenska som andraspråk om man har ett annat modersmål. Under 1960-talet, då många människor flyttade till Sverige, var det tydligt vilka som hade svenska som sitt andraspråk. Idag är det svårare att klassificera språkkunskaperna, eftersom många elever som är av utländsk härkomst är födda i Sverige, men talar ett annat språk hemma och på fritiden. Dessa barn blir tvåspråkiga men har inte svenska som förstaspråk. När en svensk elev börjar skolan kan han/hon cirka 10.000 ord och därefter lär han eller hon sig cirka 5.000 nya ord om året, vilket innebär att eleven lär sig i snitt 40.000 – 50.000 nya ord under sina grundskoleår.³² För de elever som har ett annat modersmål gäller det att snabbt lära sig svenska och samtidigt lära sig skolans andra ämnen.

Vissa flerspråkiga elever kan tala olika språk hemma, i skolan och med kompisar, till exempel arabiska hemma och svenska i skolan. Denna företeelse kallas för *diglossi*, som innebär att ett språk används i offentliga sammanhang, i samhället och i utbildningssituationer, medan man använder ett annat språk i den privata sfären.³³ Detta är vanligt förekommande bland skolelever. En annan vanligt förekommande företeelse är att människor som talar flera språk kan växla mellan sina olika språk under ett och samma samtal. Denna växling kallas för *kodväxling* och kan ses som val av en identitetsmarkör genom vilken man markerar sin hemmatillhörighet och sitt ursprung.³⁴ De elever som har ett annat förstaspråk än svenska är ingen homogen grupp; de har väldigt olika språkbakgrund och sätt att lära sig språk. En del är födda och uppvuxna här i Sverige medan andra är relativt nytillkomna. I Sverige finns ingen statistik för språklig bakgrund men undersökningar visar att av de tvåspråkiga barnen växer en tredjedel upp med både svenska och ytterligare ett språk i hemmet, medan två tredjedelar främst kommer i kontakt med svenskan utanför hemmet.³⁵

³⁰<http://www.skolverket.se/sb/d/2159> (2008-12-01)

³¹Einarsson, Jan, *Språksociologi*, Lund, Studentlitteratur, 2004, s 32

³²Laimo, Jarmo, "Tvåspråkighet och språkliga kontakter i Sverige - gammalt fenomen, nya utvecklingar" i *Sociolingvistik*. Lund, Studentlitteratur, 2008, s 225

³³Ibid, s 227

³⁴Norrby, Catrin, *Språkinläring och språkanvändning: svenska som andraspråk i och utanför Sverige*, Lund, Studentlitteratur, 2007, s 33

³⁵Naucélér, Kerstin, "Att lära sig svenska som andraspråk" i *Språk i fokus*, Lund, Studentlitteratur, 2002, s 121-123

4.3.2 Första- och andraspråksinlärning

Innan eleverna börjar skolan har de lärt sig att kommunicera med både vuxna och barn i vardagliga situationer. De behärskar talspråket mer än skriftspråket. Skolans roll blir därför framför allt att introducera eleven i det formella språkbruket i tal och skrift. Detta gäller dock inte för elever med annat modersmål, eftersom de måste skaffa sig både informella och formella språkkunskaper.³⁶ Det språk som lärs allra först kallas inom språkforskningen för förstaspråk (L1 från engelskans language). Inlärningen av L1 sker huvudsakligen på informell väg, i en familjekontext. Andraspråket (L2) är det språk som lärs in efter det att förstaspråket är etablerat. Ofta är andraspråket det som är dominant i det samhälle språkinläraren lever i.³⁷ Att lära sig ett andraspråk påminner mycket om hur man lärde sig sitt förstaspråk. Det finns många faktorer som påverkar andraspråkstälarens kunskaper i språket: ålder då barnet först kom i kontakt med språket, omfattning av användning, ålder, attityd, motivation och intresse.³⁸

År 1979 myntade den kanadensiska pedagogen Jim Cummins begreppen *Basic Interpersonal Communication Skills* (BICS) och *Cognitive Academic Language Proficiency* (CALP). Dessa termer visar på distinktionen mellan basordförrådet och språkets utbyggnad. Denna distinktion uppmärksammar det som krävs för att nå de olika nivåerna i språkinlärning. Om eleven fungerar i grundläggande, informella och konkreta samtal har han eller hon ett så kallat ”ytflyt” i sin kommunikation och befinner sig då på BICS nivå. En djupare nivå är när eleven befinner sig på CALP; då behärskar eleven skolspråket som innebär utvecklad abstraktion och kognition.³⁹ Enligt Cummins bör skolan ta hänsyn till elevernas kulturella, etniska och språkliga bakgrund. Inlärningssituationen är viktig för språkets utveckling och bör vara verklighetsförankrad och relatera till elevernas förkunskaper; från den utgångspunkten kan den kognitiva svårighetsgraden efterhand höjas. Cummins arbetar med två variabler när det gäller språkundervisning och språkförståelse: kognitiv svårighetsgrad och graden av situationsberoende. Ju mer verklighetsförankrat innehållet är, desto lättare är det att hantera språket. Om fakta relateras till elevers tidigare kunskaper och kända referensramar kan språket ligga på en högre nivå. Cummins menar att det är viktigt att ge mycket stöd utifrån en kontext – om eleven förstår innehållet kan han/hon också förstå språket. När den kognitiva svårighetsgraden ökar måste det finnas stöd i en känd språklig kontext.⁴⁰

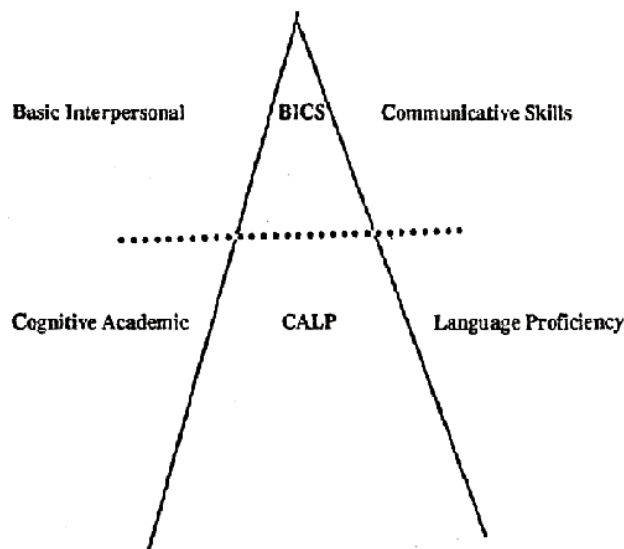
³⁶Ibid, s 121-123

³⁷Börestam, Ulla & Huss, Leena, *Språkliga möten*, Malmö, Studentlitteratur, 2001, s 24

³⁸Norrby, Catrin, *Språkinlärning och språkanvändning: svenska som andraspråk i och utanför Sverige*, Lund, Studentlitteratur, 2007, s 81

³⁹Elmeroth, Elisabeth, ”Monokulturella studier av multikulturella elever, att mäta och förklara skolresultat” i *Pedagogisk forskning*, Göteborg, 2006 årg 11 nr 3, s 178-179

⁴⁰Sjöquist Lena, ”Mitt möte med Cummins” i *Pedagogiska magasinet*, nr 2/2001 Tema Andra språk och andraspråk, Stockholm, s 26-29

Figur 2: Jim Cummins språkutbyggnad

Källa: <http://jillrobbins.com/gwu/257/ithomasH2.gif> (2008-11-10)

4.3.3 Sociolingvistisk teori

Den brittiske sociologen och lingvisten Basil Bernstein utvecklade sociolingvistikens teori som kom på 60- och 70-talen. Bernstein observerade att medelklassbarn lyckades bättre än arbetarbarn i skolan, trots att arbetarbarnen lyckades lika bra som medelklassbarnen på icke-verbala intelligensstest. Det område som medelklassbarnen var överlägsna arbetarbarnen var på verbala intelligensstest. Av detta drog Bernstein slutsatsen att språket var det som skiljde barnen åt, inte intelligensen. För att beskriva detta fenomen myntade Bernstein begreppen *elaborated code* (ungefär: utökad kod) och *restricted code* (ungefär: begränsad kod). Medelklassbarnen hade i sitt språk en utökad kod som passade bra in i skolans värld. Deras språk var icke-situationsbunden och explicit, alltså hade språket abstrakta och teoretiska inslag. Arbetarbarnens språk följde en begränsad kod som var situationsbunden och direkt, men som inte gick hem lika bra i skolan.⁴¹

Bernsteins modifierade senare sin teori till att det inte är familjens sociala status som bestämmer vilka koder barnen lär sig utan det är den interaktuella stilen i familjen som barnet har i bagaget när han/hon börjar skolan som är avgörande. Det finns två sidor att se på detta, antingen att vissa barn har en brist när han/hon kommer till skolan med ett språk som inte håller den nivå som krävs för skolans värld eller att alla barn faktiskt klarar av att uttrycka de tankar som krävs i skolan men att olika barn gör det på olika sätt. Barnet präglas alltså av hur sin familj interagerar och talar och barnet har med sig det när han eller hon börjar skolan. Antingen har barnet ett språk som är anpassat till skolans värld eller så har det inte det. Alla barn kan emellertid uttrycka sig, om skolan skall se deras olika uttryckssätt som ett problem eller inte kan diskuteras.⁴²

4.3.4 Sociokulturell teori

Ryssen Lev Vygotskij är inlärningsforskaren bakom den sociokulturella inriktningen. Vygotskijs sociokulturella teori lägger fokus på den kontext i vilken människan lever i; den sociala miljön. För barn gäller att det inte går att skilja barnets utveckling från den miljö han

⁴¹Sundgren, Eva, *Sociolingvistik*, Stockholm, Liber, 2008, s 66

⁴²Börestam, Ulla & Huss, Leena, *Språkliga möten*, Malmö, Studentlitteratur, 2001, s 24

eller hon växer upp. Språket är oerhört viktigt för lärandet, enligt Vygotskij. Han myntade uttrycket ”proximala utvecklingszonen” (Zone of Proximal Development), som är den närmast kommande läronivån – alltså själva lärandet.

*”Varje människa som befinner sig i en lärandesituation har en zon inom vilken utveckling skulle kunna vara möjlig. I fokus för den sociokulturella inriktningen är den omgivande kulturen, kommunikationen och sammanhanget.”*⁴³

Roger Säljö har i Sverige vidareutvecklat Vygotskijs teorier om kommunikationens betydelse för läroprocessen. Kommunikationen ger individen delaktighet i andra människors kunskaper. Människan är både biologisk och sociokulturell. Redan nyfödda spädbarn är delaktiga i kommunikativa processer; en ung människas lärande har satts igång. Utvecklingen och läroprocessen sker oftast i vardagliga situationer under barnets första år. Därefter börjar barnet skolan och skolans miljö är lite annorlunda än hemmiljön eller förskolan; kommunikationen är skolanpassad.⁴⁴

Språket är viktigt för inläringen och för att individen blir en del av det sociala samspelet. Olika kulturer, epoker och samhällen har olika sociala strukturer.

*”I den sociokulturella teorin är individen aktiv i sociala aktiviteter och hon/ han bidrar till att skapa och förnya dem. Vår omvärldsuppfattning, våra referensramar och vårt medvetande blir till genom kommunikation. Vi blir alltså till som tänkande och kommunikativa varelser genom deltagande i interaktiva processer vilka vi själva bidrar till.”*⁴⁵

4.3.5 Teoretisk relevans

Undersökningen genomfördes i två områden med väldigt olik språklig, etnisk och socioekonomisk struktur. Eftersom IUP är ett verktyg som är relativt abstrakt med utgångspunkt i skolans kursplaner och de mål som eleverna skall uppnå, var det relevant för oss att ta reda på vilken forskning som finns kring hur språk, miljö, socioekonomiska villkor, med mera påverkar människor. Vi valde därför en sociolingvistisk och sociokulturell ansats eftersom språk och miljö är två särskiljande faktorer i de två områdena vi har valt att undersöka. I nästan all kommunikation så är språket viktigt, inte minst kommunikationen som sker i skolan. Elevers språkliga nivå och kunskap är sannolikt betydelsefull för hur han eller hon uppfattar IUP och relationen mellan skolarbete och kursplanemål. Elever som har svenska som andraspråk har kanske inte samma möjligheter att förstå användningen av IUP. För somliga elever som har svenska som andraspråk är användningen av IUP solklar, medan den för andra kanske inte är så tydlig. Återkoppling i lärosituationen är ett bra sätt att få eleven att reflektera över sitt eget lärande och sporra till att arbeta hårt. Att ha eleven i fokus hela tiden innebär att den enskilda eleven lyfts fram och tar ansvar för sitt eget lärande.⁴⁶

5. Metod

5.1 Procedur

Eftersom vi själva hade varit delaktiga i utvecklingssamtal under vår verksamhetsförlagda utbildning (VFU) på lärarprogrammet och då upplevt situationen utifrån lärarperspektiv, ville vi få fördjupad kunskap om hur eleven uppfattade själva samtalet och den individuella

⁴³Claesson, Silwa, *Spår av teorier i praktiken*, Lund, Studentlitteratur, 2007, s 31

⁴⁴Säljö Roger, *Lärande i praktiken*, Nordstedts akademiska förlag 2006, s 34ff

⁴⁵Ibid, s 233

⁴⁶Giota, Joanna, ”Självbedöma, bedöma eller döma? Om elevers motivation, kompetens och prestationer i skolan.” I *Pedagogisk forskning* 2006 år 11 nummer 1, s 97

utvecklingsplanen. Vi valde att göra kvalitativa intervjuer med elever på två olika skolor i två helt skilda områden. Uppsatsen syfte och frågeställning krävde en kvalitativ metod och då var intervjumetoden bäst lämpad. Fördelarna med intervjuer var många, bland annat gav intervjuer goda möjligheter till oväntade svar och det var lätt att följa upp svaren med ytterligare frågor. Med detta i åtanke var intervjuformen som verktyg en bättre metod än till exempel enkätintervjuer som hade mer begränsade svarsmöjligheter. Enkäter leder sällan till djupare insikter.⁴⁷ Kvalitativa intervjuer kunde dessutom ge oss insikt i elevens kunskap, något som kunde vara användbart i läraryrket. Detta tyckte vi var ytterligare ett gott argument för att välja intervjuformen som verktyg istället för enkäten. Att kunna ta reda på något som vi senare kunde ha nytta av i arbetslivet såg vi väldigt positivt på.⁴⁸

Efter valet av metod så skickade vi ut ett brev till eleverna och deras föräldrar via klassernas mentorer ett par veckor innan vi var på plats. Brevens innehöll en förfrågan om eleverna fick sina målsmäns tillåtelse att vara delaktiga i vår undersökning. Blanketterna samlades sedan in av mentorerna på de båda skolorna. Vi frågade samtliga elever i årskurs nio på båda skolorna om de ville vara med i undersökningen. Vi skrev att vi skulle välja ut de elever som skulle delta när vi väl var på plats för att genomföra undersökningarna.

5.2 Målgrupp

Vår målgrupp var elever, både utlandsfödda och infödda svenskar i årskurs nio på de två utvalda skolorna. Vi valde att intervjua ett relativt litet antal elever. Vi bestämde oss för att intervjua fem elever på varje skola. Vi kompletterade även elevintervjuerna med att intervjua en lärare på varje skola. På Söderskolan intervjuade vi läraren som hade eleverna mest och på Norrskolan intervjuade vi en lärare som visade sitt intresse. Att intervjua lärare valde vi att göra för att få en större bild av IUP arbetet på skolan generellt. Urvalet av elever skedde genom att vi ville ha med elever i grundskolan, som hade varit med om IUP sedan det infördes år 2006. En risk med att göra intervjuer med ett litet antal informanter var att dessa kanske alla kommer från samma grupp. Vi bedömde att vår metod att välja elever trots allt var tillräckligt bra för syftet med det här examensarbetet: att undersöka elevernas uppfattningar om IUP på två vitt skilda skolor.⁴⁹

Vi gjorde urvalet i samtliga fall genom att eleverna fick anmäla sitt intresse att vara med i intervjun. Ur listan på elever som fått godkännande av sina målsmän att medverka i undersökningen valde vi vilka fem elever som skulle vara med på varje skola. Lärarna var inte delaktiga i urvalet av elever. För att göra urvalet så vetenskapligt som möjligt så valde Jenny namn på elever från den skola där Anna gjort sin VFU (alltså där hon inte hade någon förkunskap om eleverna) och vice versa från en klasslista. Ett urvalskriterium var att vi ville ha en någorlunda jämn könsfördelning. Vi tog ingen speciell hänsyn till om namnen klingade ”svenska” eller utländska eftersom vi bedömde att det inte skulle gå att dra några slutsatser om elevernas svenskkunskaper ur bara ett namn.

Vi intervjuade fem elever från Söderskolan; tre pojkar och två flickor. Alla fem eleverna bodde i villa, parhus eller radhus. Två elever hade skilda föräldrar, och båda dessa elever hade kontakt med båda sina föräldrar. Av de tio föräldrarna hade majoriteten högskoleutbildning och det var ingen av dem som var utan arbete. Föräldrarna arbetade som civilingenjör, socionom, busskonstruktör, läkemedelskonsulent, undersköterska, fastighetsmäklare, logistiker, samt tre var egenföretagare. Alla talade svenska hemma.

---

⁴⁷Esaiasson, Peter, Gilljam, Mikael, Oscarsson, Henrik och Wängnerud, Lena, *Metodpraktikan. Konsten att studera samhälle, individ och marknad*, 3:e upplagan. Stockholm: Norstedts Juridik, 2007, s 279-302

⁴⁸Svedner, Per Olov och Johansson, Bo, *Examensarbetet i lärarutbildningen: undersökningsmetoder och språklig utformning*, Uppsala, Kunskapsföretaget, 2006, s 41-42

⁴⁹Ibid, s 43

Utav de fem eleverna från Norrskolan som deltog i undersökningen, så bodde alla i hyreslägenhet. Tre av eleverna var pojkar och två var flickor. Två av eleverna bodde med en förälder (mamman) och hade liten eller ingen kontakt med den andra föräldern (pappan). Övriga tre elever bodde med båda föräldrar. Av de åtta föräldrar som var delaktiga i sina barns uppfostran, arbetade tre. De arbetade som skolmåltsbiträde, som modersmåls lärare och på SKF. Två studerade; den ena läste på Chalmers och arbetade extra som lärare, och den andra läste svenska. Övriga tre föräldrar var arbetslösa. En av föräldrarna var analfabet. Ingen av eleverna talade svenska hemma; två talade albanska, en kantonesiska och ytterligare två talade bosniska.

5.3 Urval av skolor

Valet av skolor föll sig naturligt, vi ville ha två skolor med så skilda förutsättningar som möjligt för att kunna påvisa eventuella skillnader. Att vi båda hade personliga kontakter på båda skolor, och kännedom om deras verksamheter, underlättade valet.

5.3.1 Norrskolan

Norrskolan är en mångkulturell 6-9 skola med c:a 260 elever och cirka 60 anställda. Vi upplevde den som välplanerad och den hade ljusa, fina lokaler. Skolan ligger med naturområden i nära anslutning. På Norrskolan uppger man att man arbetar aktivt med trygghetsfrågor, eftersom de anser att eleverna lär sig bättre i en trygg miljö. Norrskolans elever har varierande studieresultat; skolan hade år 2006 högst värde på måluppfyllelse av samtliga skolor i stadsdelen, men 2008 var måluppfyllelsen långt under förväntan. Resultaten från 2006 var bättre än vad gemene man kanske hade väntat sig, om man ser på hur resultaten brukar ligga i jämförbara områden. Resultaten för 2008 var betydligt sämre. Skolans IUP mall är gemensam för de tre skolorna som ligger i stadsdelen. Arbetet med IUP på skolan fokuseras kring tre områden; personlig utveckling, demokratisk utveckling och lärandeutveckling. De två första målen (personlig och demokratisk utveckling) fokuserar främst på målen i läroplanen medan lärandeutvecklingen och delar av den demokratiska utvecklingen fokuserar mer på kursplanernas mål. Man arbetar med traditionella utvecklingssamtal där läraren sammankallar till samtal och leder mötet.

5.3.2 Söderskolan

Söderskolan är en F-9 skola som ligger i södra Göteborg, nära havet och grönområden. På Söderskolan säger man sig arbeta med tydliga kunskapsmål, och på skolan betonar man att glädjen och viljan i lärandet är viktigt. På skolan pratar man om att kunskap handlar om mycket mer än skolans grundämnen. Eleverna får t ex lära sig vad det innebär att ingå i en grupp och att föra sig i olika sammanhang. Man lägger även tyngd vid att eleverna ska lära sig att kommunicera, uttrycka sig och förmedla sina tankar. Personalen har som mål att bygga en stark självkänsla hos eleverna, genom att de får ta eget ansvar för sitt arbete och tillsammans med pedagoger lära sig reflektera över sitt lärande. Utifrån detta byggs en stark självbild och framtidstro. På Söderskolan arbetar man med IUP som skrivs av eleverna själva. Den här metoden har använts under drygt ett års tid, sedan hösten 2007. Innevarande hösttermins IUP (2008) är således tredje omgången då man använder sig av elevbaserad IUP.

5.4 Intervjumallen

Intervjumallen innehöll en rad frågor som strukturerats efter olika teman, för att göra undersökningen mer överblickbar. Elevernas intervjufrågor ligger som bilaga nummer 2 i uppsatsen, och intervjun omfattade totalt 17 frågor. Fråga 1 – 4, samt fråga 10 och 13 handlar om elevernas *kännedom om och förståelse för* IUP och de mål de skall uppnå i skolan, och vilken *information* de fått som rör detta. Fråga 5, 6, 10 - 16 behandlar elevernas *upplevelse* av IUP, om den är till nytta för dem samt om de är *delaktiga* i den. Fråga 7 - 9 handlar om

föräldrarnas roll i IUP samt vilka konsekvenser det har för eleverna. Den 17:e frågan är elevernas *sammanfattande omdöme* om IUP.

Vi valde frågor som rörde undersökningens problemställning och vi försökte att skapa en situation där eleven kände sig bekväm genom att formulera enkla och korta frågor som var lätta att förstå. För att få eleven att känna sig trygg valde vi ett avskilt rum där det var lugn och ro. Vi ville att intervjupersonerna skulle känna sig sporrade under hela samtalet att själva vilja berätta om sina upplevelser. Mallen inleddes med uppvärmningsfrågor om personuppgifter för att skapa en god stämning. Därefter ställde vi några öppna tematiska frågor såsom: "Kan du berätta?", följt av ytterligare frågor för att få fram ett mer innehållsrikt svar: "Kan du beskriva?". För att kontrollera att vi förstått rätt hade vi tolkande frågor på slutet av intervjun: "Menar du att...?" Vi avslutade varje intervju med frågan: "Har du något som du vill tillägga eller fråga om innan vi avslutar intervjun?". Vi valde att inte använda oss av bandspelare under intervjuerna, eftersom vi tyckte att det kunde innebära att intervjupersonerna blev mindre avslappnade. Vi var istället väldigt noggranna då vi antecknade vad som sades under intervjuerna. Jenny intervjuade eleverna på Söderskolan och Anna antecknade, och vice versa på Norrskolan. Under intervjuernas gång tog den som skötte intervjun ofta paus och kontrollerade att den som skrev hann med det som sades.

5.5 Metodproblematik

Problem som intervjuareffekter försökte vi att undvika genom att vara så neutrala som möjligt under intervjuerna, att inte ställa ledande frågor eller visa vår egna personliga hållning i frågorna. Eftersom vi genomförde intervjuerna tillsammans, så kunde vi vara vaksamma på varandras beteende i intervjusituationen. Såvitt vi kunnat bedöma så har inte elevernas svar blivit olika beroende på vem av oss som intervjuade. För att undvika så kallade "förväntanseffekter" (att informanten svarar så som den tror att intervjuaren vill) gjorde vi som rekommenderas i metodlitteratur och ställde konkreta och icke ledande frågor.⁵⁰

Om undersökningsunderlaget är för litet kan det vara svårt att dra generella slutsatser. Vi valde dock att göra en liten kvalitativ studie, där vi inte hade som strävan att dra generella slutsatser. Vår förhoppning var att vi skulle lyckas få fram ett intressant resultat som kan ge upphov till vidare studier eller undersökningar.

5.6 Forskningsetik

Vi valde att följa de fyra etikregler som forskare inom humanistisk och samhällsvetenskaplig forskning bör följa⁵¹: *informationskravet*, *samtyckeskravet*, *konfidentialitetskravet* samt *nyttjandekravet*. Kortfattat innebär dessa krav:

- *Informationskravet* innebär att informanterna ska informeras om undersökningens syfte och om att deltagandet är frivilligt och att de när som helst kan avbryta sin medverkan.
- *Samtyckeskravet* innebär att informanterna har rätt att bestämma över sin medverkan under hela processen. Informanterna skall ha möjlighet att avbryta sin medverkan både före och under intervjutillfället.
- *Konfidentialitetskravet* innebär att informanterna är anonymiserade och att alla uppgifter behandlas konfidentiellt.
- *Nyttjandekravet*. innebär att informanternas svar endast kommer att användas till denna undersökning.

⁵⁰Kvale, Steinar, *Den kvalitativa forskningsintervjun*, Lund, Studentlitteratur, 1997, s 123

⁵¹Stukát Staffán, *Att skriva examensarbete inom utbildningsvetenskap*, Lund, Studentlitteratur, 2005, s 130-133

Vi skickade ut ett brev (se bilaga 1) till eleverna och elevernas föräldrar där vi frågade dem om de ville vara med i en vetenskaplig studie. Vi förklarade kortfattat vilka vi var och syftet med studien. Senare vid intervjutillfället fick eleverna reda på att de när som helst skulle kunna avbryta intervjun. Vi berättade för dem att de som informanter var anonyma liksom skolan som de gick på. Skolorna, eleverna och områdena aidentifierades inte bara för konfidentialitetskravet utan för att undvika alltför stereotypa föreställningar och specifik förförståelse av skolorna och områdena. Vi ansåg också att det kunde vara en nackdel för eleverna och lärarna om deras synpunkter inte var anonyma. Det kunde påverka deras inbördes relationer. En fördel med att svaren var anonyma var att intervjupersonerna förhoppningsvis kände sig mer trygga i intervjusituationen. Slutligen berättade vi för informanterna att alla deras svar endast skulle användas till vår undersökning.

6. Resultat – genomgång av intervjusvaren

Vi intervjuade eleverna på Söderskolan under en förmiddag under hösten. Vi var på plats i skolan, och bjöd på frukost och bullar. Eleverna på Söderskolan var överlag positivt inställda till att vara med i undersökningen. Fem frivilliga, med påskrivna blanketter från sina föräldrar, valdes slumpvis ut för att intervjuas. Intervjuerna gick ganska snabbt att genomföra, då eleverna var relativt fåordiga i intervjusituationen – trots våra ansträngningar att få dem att känna sig avslappnade. Eleverna svarade kort och koncist på frågorna. Då en intervju var klar gick eleven tillbaka till klassrummet och hämtade nästa elev på tur.

Vi hade liknande tillvägagångssätt under intervjuerna på Norrskolan; vi bjöd även de eleverna på frukost då vi kom på förmiddagen. Det hade slumpat sig, av schematekniska skäl, att eleverna på Norrskolan hade haft längre tid på sig att ta med sig svarsblanketten från sina föräldrar än de på Söderskolan, vilket kanske var tur eftersom lärarna vittnade om att de brukar ha problem att få tillbaka blanketter som skickas med eleverna hem. Vi fick fem elever med tillstånd att vara med i intervjun. Även dessa elever var relativt fåordiga då de svarade på frågorna, även de kort och koncist.

6.1 IUP

6.1.1 IUP – Kännedom om, förståelse för och information

På den inledande frågan om eleverna kunde förklara IUP kunde alla fem elever på Söderskolan svara. De kunde förklara vad IUP var och hur den användes på deras skola. Samtliga beskrev IUP på liknande sätt; som ett formulär de fyllde i som beskrev deras skolarbete och vad de kunde förbättra. Deras beskrivning av hur den användes praktiskt varierade något; en elev sa att blanketten fylldes i före utvecklingssamtalet och en annan sa att den fylldes i efter utvecklingssamtalet, ytterligare en annan elev sa att den lästes upp under utvecklingssamtalet. Övriga sa att den fylldes i under tiden. En elev förklarade specifikt att IUP fokuserade på tre ämnen och att han själv fyllde i det han hade gjort bra.

Av eleverna på Norrskolan var det bara en som kunde svara direkt på första frågan om vad en IUP var. För de elever som inte kände till vad IUP var visade vi upp blanketten som användes på skolan, och då visste alla utom en vad det var för något. Av de fyra eleverna som kände igen blanketten visste alla hur den användes, som en hjälp att förbättra skolarbetet. Lärarna brukade fylla i den, uppgav de.

Eleverna på Söderskolan tyckte inte att de hade fått speciellt mycket information om IUP, endast en elev sa sig fått information från lärarna, men övriga tyckte att de ändå förstod blanketten och dess användning.

Av eleverna på Norrskolan var det bara en elev som sa sig ha fått information om IUP, och den informationen kom från rektorn. Övriga fyra elever kunde inte minnas att de hade fått någon information alls om IUP.

På den direkta frågan ”Tycker du att du förstår varför och hur IUP används?” svarade alla fem elever från Söderskolan ”ja”. Av eleverna på Norrskolan svarade två ”ja” på samma fråga, och övriga tre svarade ”nej”.

På frågan ”Förstår du allt som skrivs i IUP (tycker du att språket som läraren använder är lätt eller svårt)?” svarade nio elever (från båda skolor) ”ja”. En elev på Norrskolan kände inte till IUP alls, och kunde därför inte svara på frågan. En annan elev på Norrskolan svarade ”Jag förstår men jag vet inte varför dom skriver.” Flertalet elever från Söderskolan påpekade att det var de själva som formulerade det som skrevs, därför förstod de allt.

6.1.2 IUP – Upplevelse, nytta och inflytande

Flera av frågorna i intervjun handlade om eleverna upplevde att de blev hjälpta av IUP eller inte. På frågan ”Vad tycker du om IUP, kan du värdera den om du tycker att den är till hjälp för dig eller inte?” svarade fyra av eleverna på Söderskolan att de blev lite hjälpta av den. En tyckte att den var jobbig att fylla i och inte var till någon hjälp.

På Norrskolan tyckte tre av eleverna att IUP inte hjälpte dem alls, en tyckte att den hjälpte mycket, och en kände inte till den.

Samtliga elever på Söderskolan upplevde situationen på utvecklingssamtalet som lugnt och avslappnat. Av eleverna på Norrskolan upplevde tre elever att situationen var avslappnad, men två sa att de var stressade inför samtalet.

Majoriteten av eleverna på båda skolor tyckte att fokus i IUP i första hand var på deras skolresultat, och inte på uppförande. I IUP togs till exempel arbetsätt, koncentration och närvaro upp. Samtliga elever på Söderskolan tyckte att de hade stort inflytande på det som skrevs i IUP. Av eleverna på Norrskolan tyckte tre att de hade stort inflytande på det som skrevs, en tyckte att lärarna bestämde det som skrevs och ytterligare en kände inte till IUP.

På frågan ”Blir målen tydligare genom IUP, mindre tydliga eller är det ingen skillnad?” svarade tre elever från Norrskolan att de tyckte att IUP gör målen tydligare. En tyckte inte att det gjorde någon skillnad, och ytterligare en kände inte till IUP. På Söderskolan tyckte fyra av fem elever att IUP inte gjorde någon skillnad i att göra målen tydligare. En tyckte att målen blev tydligare.

Fyra av fem elever på Söderskolan tyckte att de tog större ansvar för sina studier i och med att de skrev på IUP-blanketten. En tyckte inte att det spelade någon roll. Av eleverna på Norrskolan tog en elev mer ansvar i och med att vederbörande skrev på blanketten. Övriga fyra elever tog inte större ansvar alternativt kunde inte minnas att de skrivit på blanketten.

På frågan om eleverna tyckte att IUP lärde dem om sitt egna lärande svarade samtliga elever på Söderskolan ”Ja”. På Norrskolan svarade tre av eleverna ”Ja” och två svarade ”Nej”.

6.1.3 IUP – Föräldrarnas roll, konsekvenser för elever

Samtliga fem elever på Söderskolan trodde att deras föräldrar förstod vad som stod i IUP, men en elev sa att föräldrarna nog uppfattade IUP som ett vanligt papper. Alla elevernas föräldrar

pratade med dem efteråt om vad som stod i IUP och som framkommit under utvecklingssamtalet.

Av eleverna på Norrskolan var det bara två stycken som trodde att deras föräldrar förstod det som stod i IUP, men fyra av fem elever uppgav att deras föräldrar pratade med dem om vad som framkommit i IUP och under utvecklingssamtalet.

6.1.4 IUP – Sammanfattande elevomdömen

Eleverna på Söderskolan gav blandade synpunkter på IUP. En elev tyckte att det vore bättre att bara prata, en annan elev tyckte att det var lite onödigt, tog lång tid att fylla i blanketten – mer än det gav tillbaka. Tre elever var mer positiva; de tyckte att det hjälpte till att förtydliga målen och att de fick tänka till.

Omdömena på Norrskolan var även där blandade. En elev tyckte att IUP var ett jättebra hjälpmedel. En annan elev visste inte vad dom gjorde med blanketten. Ytterligare ett par elever tyckte att IUP var ganska bra, i alla fall inte dåligt. En elev svarade inte eftersom vederbörande inte kände till IUP. Generellt sett så var eleverna på Norrskolan något mer negativt inställda till IUP än eleverna på Söderskolan.

6.1.5 IUP – Lärarnas synpunkter

Vi intervjuade en lärare på Söderskolan och en lärare på Norrskolan för att få deras synpunkter på IUP. Intervjumallen med frågorna lärarna fick besvara finns som bilaga 3. Läraren på Söderskolan var en kvinna som arbetat som lärare i fyra år, varav tre på Söderskolan. Hon tyckte att personalen på skolan hade ett bra arbetssätt för skolans IUP, och att de fick bra information från rektorn om hur de skulle arbeta med IUP. Hon önskade att deras IUP fanns i digital form (vilket den inte gjorde). Sedan ett par terminer tillbaka hade man elevbaserad IUP, vilket innebar att eleverna själva fyllde i sin IUP. På så vis blev eleverna väldigt delaktiga i sin egen IUP, något som även eleverna bekräftade i intervjuerna.

Läraren på Söderskolan tyckte att IUP var ett levande dokument, i alla fall i anslutning till utvecklingssamtalet. Däremellan hade de inte så mycket tid att arbeta med det. Det var inte ovanligt att elever och/eller föräldrar satte upp IUP-blanketten på kylskåpet eller vid skrivbordet hemma! På grund av en stressig arbetssituation så upplevde dock läraren på Söderskolan att lärarna inte hann jobba med IUP så mycket som de skulle vilja. Sammanfattningsvis så var IUP ett målrelaterat, levande och viktigt dokument, tyckte hon. Tidigare så var eleverna nervösa inför utvecklingssamtalen, men sedan eleverna visste vad som skrevs i dem så var de inte nervösa längre. Detta var något som överensstämde med elevernas intervjusvar.

Läraren på Norrskolan som vi intervjuade var en man som arbetat som lärare i tjugofyra år, varav tjugotre på Norrskolan. Han tyckte att skolans IUP-arbete var bra, deras utvecklingsledare gav dem bra information. Han upplevde att situationen under utvecklingssamtalet var avslappnad, avspänd och oftast konstruktiv. I de fall han behövde det beställde han tolk inför utvecklingssamtalet. Även om alla föräldrar kanske inte förstod allt som stod i IUP så trodde han att de förstod det viktigaste.

Han trodde inte att den hade stor betydelse och inte heller att den medvetandegjorde eleverna speciellt mycket. En viss effekt trodde han att det dock hade. Han menade också att eleverna kände till sina mål i skolan, de var konkreta och begripliga. På Norrskolan var IUP:n inte elevstyrd som på Söderskolan, men eleverna hade möjlighet att exempelvis stoppa de förslag som läraren kom med – något de flesta elever behövde träna sig på.

Sammanfattningsvis så trodde läraren på Norrskolan att IUP hade en rätt begränsad effekt för eleverna. Han trodde att IUP medvetandegjorde eleven till en viss gräns, genom att man pratade om något som man sedan bestämde och eleven undertecknade så förband sig eleven att göra en viss ansträngning.

7. Diskussion

Strukturen i diskussionen följer inte resultatredovisningen eftersom föräldrarnas roll, konsekvenser för eleverna och elevernas sammanfattande elevomdöme återkommer i övriga diskussioner.

7.1 IUP

7.1.1 IUP – Kännedom om, förståelse för och information

Samtliga elever i Söderskolan kände till vad en individuell utvecklingsplan eller IUP var för något. Av de elever vi intervjuade på Norrskolan så var det bara en som kände till vad IUP var utan att få se själva blanketten. Att veta vad en individuell utvecklingsplan eller IUP är bör man känna till i årskurs nio. Antingen har det varit dålig information till eleven eller så har eleven helt enkelt inte förstått informationen av läraren. Detta resultat förvånade oss lite grann. Eleverna bör känna till vad en individuell utvecklingsplan/IUP är till namnet, men det är ju inte målet i sig. Vi funderade på om det kanske var så att lärarna medvetet undvek orden IUP eller individuell utvecklingsplan för att de uppfattade dem som svåra ord för eleverna. Det finns kanske en risk att lärare förenklar språket i skolan för att passa målgruppen, och om så är fallet blir eleverna inte bekanta med det professionella skolspråket.

På båda skolorna förbereddes IUP antingen av eleven som på Söderskolan eller av läraren på Norrskolan. Eleven och läraren förberedde några mål som lärare, elev och förälder gemensamt kunde skriva under på.

Endast en elev på varje skola kunde erinra sig om att ha fått information om vad IUP var för något och varför man använde den, men dess bättre förstod eleverna ändå varför man använder IUP och hur man skulle göra. Resultaten visar att lärarna borde använda sig av IUP mer aktivt och informera mer om den. Eleverna kanske hade glömt bort informationen som de fått av sina lärare, eftersom majoriteten av eleverna faktiskt visste vad IUP var och hur man använde den när de fick lite vägledning av oss i intervjusituationen.

På den direkta frågan ”Tycker du att du förstår varför och hur IUP används?” svarade samtliga fem elever från Söderskolan ”ja”. Alla elever på Söderskolan visade att de förstod varför man använder IUP. Av eleverna på Norrskolan svarade två ”ja” på samma fråga, och övriga tre svarade ”nej”.

7.1.2 IUP – Upplevelse, nytta och inflytande

Av eleverna på Söderskolan så upplevde fyra av fem av de blev hjälpta i sitt skolarbete av IUP, medan endast en av fem på Norrskolan tyckte att den hjälpte dem i sitt skolarbete. I kapitel 2 av det här examensarbetet skrev vi

”Om elever med sämre förutsättningar i skolan (på grund av klasstillhörighet, etnicitet, familjesituation och/eller socioekonomiska status) inte upplever nyttan av IUP i lika hög grad som andra elever, skulle det kunna innebära att IUP inte är det jämlika verktyg det ämnas vara. En oroväckande tanke skulle kunna vara att ansvaret för barns lärande läggs över på barnen själva; trots att de kanske inte har språket, kunskaperna eller önskat vuxet stöd hemifrån.”

Av elevernas svar, även om de var få och endast kan tolkas som att ge en fingervisning om en tendens, tycker vi att det finns fog att tro att vårt antagande i viss mån stämmer.

Beträffande utvecklingssamtalet, så upplevde samtliga elever på Söderskolan samtalsituationen som lugn och avslappnad. Av eleverna på Norrskolan upplevde tre elever att situationen var avslappnad, men två sa att de var stressade inför samtalet.

Söderskolan hade utvecklat en form där eleven själv ledde samtalet. På Norrskolan var utvecklingssamtalen mer traditionella, då läraren styrde innehållet. Vi tolkade det som att eleverna på Söderskolan var mer tränade i att arbeta självständigt i skolan, medan eleverna på Norrskolan bedömdes behöva mer styrning. Båda lärarna vi intervjuade var nöjda med formen för utvecklingssamtalen. Läraren på Söderskolan ansåg att elevernas nervositet hade minskat sedan de infört att det var eleven som själv ledde samtalet. Rollfördelningen blev annorlunda när det var eleven som hade "makten". Den vanliga hierarkin blev omvänd när eleven styrde innehållet. På Norrskolan var ibland tolk med på utvecklingssamtalen för att hjälpa föräldrarna att förstå. Det blev ett mer formellt möte med tolk och hierarkin blev mer tydlig eftersom den vuxne föräldern inte kunde språket så bra. Många av de som behövde tolkar ville inte ha tolkar med, enligt läraren på Norrskolan; de ville inte visa att de inte förstod.

Majoriteten av de intervjuade eleverna uppfattade att utvecklingssamtalen och IUP handlade om bedömning av deras skolresultat, och i mindre grad om deras uppförande. Enligt grundskoleförordningen skall läraren, eleven och föräldern vara delaktiga i målen och att de förstår vad som skrivs i IUP. Vi fick samstämmiga uppgifter av eleverna och lärarna att så var fallet.

En intressant aspekt som framkom på båda skolor, från flera elever, var att även om de svarade relativt negativt på de enskilda frågorna i intervjuens inledning om hur de upplevde IUP, utvecklingssamtal eller att lära sig om sitt egna lärande (specifika frågor), så var deras helhetsbedömning ganska positiv till IUP i slutet av intervjuerna.

7.1.3 IUP – Lärarnas synpunkter

Läraren på Söderskolan var en kvinna som hade varit yrkesverksam som lärare i fyra år. Hennes elever var övervägande studiemotiverade elever i ett socialt stabilt område. Hon var själv intresserad av IUP och utvecklingsfrågor. Läraren på Norrskolan var en man som arbetat som lärare i 24 år, varav 23 på Norrskolan. Av hans elever så beskrev han att det endast var ett litet antal som var studiemotiverade och området han verkade i hade en del sociala problem.

Trots att det vid första anblick fanns olikheter mellan deras arbetssituation, så visade det sig att deras inställning till sin lärarroll var ganska likartad. Båda framstod som engagerade och kunniga. Den största skillnaden som framkom i lärarintervjuerna var att eleverna på Söderskolan verkade vara mycket mer vana vid att arbeta självständigt och att ta eget ansvar än de på Norrskolan. Eleverna på Norrskolan var mer styrda i sitt arbete, och det var för att det arbetssättet helt enkelt passade deras elever bättre, sa läraren.

7.2 Sociokulturell diskussion

7.2.1 Sociokulturella skillnader

Att Göteborg är en segregerad stad upplevde vi med stor tydlighet under det här examensarbetet. Det mångkulturella som det talas om så vitt och brett finns koncentrerat i vissa delar av Göteborg. Vi valde två skolor i helt skilda områden, en i norr och en i söder.

Redan på vägen till intervjuerna såg vi enorma skillnader mellan de två områdena i fråga om det yttre området. Det var fina villor, parhus och radhus i det ena området medan slitna hyreskomplex anträffades på andra sidan. Vi konstaterade att det är en enorm skillnad mellan de två stadsdelarna i detta avseende. Mindre skillnad upptäckte vi, när vi väl inne på skolorna möttes av kunniga och skickliga lärare liksom tillmötesgående och nyfikna elever. När det gäller de sistnämnda är majoriteten av eleverna på Söderskolan av svensk bakgrund medan majoriteten av eleverna på Norrskolan är barn med invandrarbakgrund. Enligt den sociokulturella teorin måste man ta hänsyn till den miljö språkbrukaren befinner sig i. De sociala skillnaderna är stora mellan våra två utvalda områden. Elevernas lärande påverkas av omgivningens språkliga, kulturella och sociala struktur.

7.2.3 Elevernas språksituation

Vi fann språkliga skillnader hos våra informanter, något vi hade förväntat oss. De fem eleverna i Söderskolan talade alla svenska hemma, i skolan och på fritiden. Detta var inte fallet i Norrskolan där samtliga fem elever hade ett annat modersmål. Eleverna talade sitt modersmål hemma, svenska i skolan och på fritiden varierade språket beroende på vem de umgicks med. För eleverna i Norrskolan gällde alltså språkdiglossi, vilket var en markant skillnad från eleverna i Söderskolan. Alla de fem informanterna i Norrskolan var födda här i Sverige, medan deras föräldrar var utlandsfödda. Under intervjuerna var vi uppmärksamma på om eleven skulle kodväxla till sitt modersmål. Det skedde inte under själva intervjun men både innan och efter intervjun, då de talade med sina klasskamrater. Eleverna bytte språk under tiden de talade: kodväxling eller förklarande.

De två elevgrupperna från vardera skola var inte homogena grupper. Informanterna i Söderskolan var mer homogen än på Norrskolan, eftersom Norrskolans elever - som alla hade ett annat förstaspråk än svenska - hade väldigt olika språkbakgrund och därmed olika sätt att lära sig ett nytt språk. Trots att vi hade begränsad samtalstid med eleverna såg vi en skillnad i det som Cummins benämner som ytflyt och djupflyt. Intervjun och det kringgårdande småpratet gav oss information om var eleverna befann sig i sin språkliga utveckling. Intervjuerna med eleverna och dess lärare visade att eleverna i Söderskolan behärskade skolspråket till fullo. Eleverna hade kommit långt i sin språkliga träning och hade uppnått en avancerad språknivå. Eleverna i Norrskolan hade även dem ett språkligt bra ytflyt. Intervjuerna gick bra trots att en del frågor var abstrakta och att en del av orden var svåra. Norrskolans lärare tog hänsyn till elevernas olika språkbakgrund. De arbetade aktivt med språket hela tiden eftersom varje situation var en inlärningsituation vare sig det var på lektionen, på rasten, i bamba eller någon annanstans.

Bernsteins teori om att språket är en avgörande förklaringsfaktor för skillnader i skolframgång var relevant för vår uppsats. Enligt Bernstein beror skolframgång på det språk och den samtalsstil som används i elevens hem. Vi gjorde kopplingen att högutbildade familjer sannolikt i högre grad använde sig av en utökad kod när de talade till varandra än lågutbildade. Svenska barn fick då ett språkligt försprång när det började skolan i förhållande till barn med invandrarbakgrund.

7.3 Metoddiskussion

7.3.1 Uppsatsens validitet och reliabilitet

Under hela uppsatsarbetet har vi stävat efter att nå en hög validitet och reliabilitet. Nu med resultatet färdigt anser vi att uppsatsen har hög validitet. Vid frågeformuleringen utformades konkreta och korta frågor, med tanke på att eleverna skulle svara på det vi frågade om och inget annat. Då syftet med undersökningen kopplas till vårt resultat anser vi att vår mätning är vad vi avsåg oss att mäta. När det gäller uppsatsens reliabilitet är även den hög. Vi har

genomfört intervjuerna på ett tillförlitligt sätt. Under själva intervjuerna höll vi oss till frågorna som vi hade bestämt och elevernas svar gav frågorna giltighet. Vi skrev noggrant ner allt eleverna sade, så att vi inte skulle missa någon information. Vid sammanställningen av resultaten har vi noggrant tagit med all information vilket vi har beaktat i vår analys av resultaten. Eftersom vi valde att göra en liten komparativ studie med endast 12 intervjuer får vi svårt att generalisera våra resultat.

7.3.2 Intervjusituationen

Vi genomförde intervjuerna på liknande sätt på båda skolor. En av oss intervjuade eleverna och en av oss skrev svaren. Eleverna på Söderskolan var positiva till att vara med i undersökningen, vilket endast en elev på Norrskolan var. De andra fyra var skeptiska och visste inte riktigt vad det skulle innebära att bli intervjuad. Senare drog vi slutsatsen att osäkerheten eventuellt handlade om att eleverna inte visste vad IUP stod för. På båda ställena var eleverna relativt fåordiga och de svarade kort och koncist på våra frågor. Vi intervjuade tolv personer sammanlagt. Det blev fem elevintervjuer på Söderskolan och fem på Norrskolan. Utöver dessa tio elevintervjuer kompletterade vi med två lärarintervjuer, en på varje skola. Dock så var det en elev på Norrskolan som inte alls kände till IUP, inte ens då vi visade blanketten och förklarade vad det var; vilket innebar att den elevens svar genomgående blev svåra att jämföra med övriga intervjuer rörande IUP specifikt (samma elev hade kännedom om utvecklingssamtalet).

Genom våra bakgrundsfrågor tog vi reda på hur eleverna bodde, hur deras familjesituation såg ut, vad deras föräldrar arbetade med och vilket språk som de talade hemma, i skolan och på fritiden. Detta gav oss en bild av elevernas sociala och språkliga situation. Vi fann flera skillnader mellan våra två respondentgruppers sociala villkor. Det fanns skillnader i boendesituationen samt i viss mån i familjesituationen. Familjesituationen för eleverna uppvisade likheter mellan de två grupperna, utom i de fall barnen hade skilda familjer. På Norrskolan hade barnen till skilda föräldrar kontakt med båda sina föräldrar vilket inte var fallet på Norrskolan, där eleverna hade begränsad eller ingen kontakt med den andra föräldern (pappan).

Svaren på föräldrarnas utbildningsnivå och yrkesutövning uppvisade markanta skillnader mellan undersökningens två områden. Många av föräldrarna till eleverna på Söderskolan hade högre utbildning och alla var aktiva i arbetslivet, medan det var tvärtom hos föräldrarna till eleverna i Norrskolan. Majoriteten hade endast grundutbildning i sina hemländer och många stod utanför arbetsmarknaden.

7.3.3 Metodproblematik

Vårt val av metod och examensarbetets omfattning innebär att resultaten inte kan generaliseras. Vi intervjuade sammanlagt tio elever och två lärare, och vår avsikt var att få en bild över deras syn på IUP. Ett möjligt problem med undersökningen skulle kunna vara att elevernas svar var så korta. Vi försökte göra intervjusituationen så avslappnad som möjligt för eleverna och genom att (vid behov) ställa följdfrågor, få dem att berätta fritt om deras upplevelser av IUP. Även om vi upplevde att vi fick svar på våra frågor, så kan vi inte vara säkra på att eleverna berättade allt om vad de tyckte om IUP. Ett annat potentiellt problem var att en elev på Norrskolan inte kände till IUP alls, vilket innebar att många av den elevens svar inte var jämförbara med övriga elevers. Å andra sidan så var det ett resultat i sig: att eleven inte kände till IUP.

Hade vi haft möjlighet att göra en mer omfattande undersökning och intervjuat alla tre parterna berörda av IUP (läraren som höll i utvecklingssamtalet, eleven och föräldern) skulle vi ha fått en än mer komplett bild. Vi anser dock att vår undersökning fyller en funktion

eftersom elevernas upplevelse av nytta med IUP bör vara intressant för alla som arbetar i skolan.

8. Analys

Under intervjuernas gång blev vi förvånade över att den förutfattade bild vi hade av de olika områdena infriades så till fullo. Även om vårt urval av elever var alldeles för litet för att kunna dra generella slutsatser, så uppfattade vi att Söderskolans elever hade mer gynnsamma förutsättningar än Norrskolans elever att lyckas bra i skolan, inte minst eftersom de hemma talade svenska och deras föräldrar kände till den svenska skolan och rimligtvis även det svenska samhället.

Vi vill särskilt betona att våra resultat inte är generaliserbara. Urvalet av elever var ett osäkerhetsfaktum eftersom det var en liten undersökning och eleverna vi valde kanske inte representerade skolan i sig utan mer sig själva som individer. Resultatet kan också vara beroende på hur IUP används av lärarna i respektive skola; vi vet inte om det var viktigare för resultaten än skolornas sociokulturella struktur. En jämförelse mellan två skolor med liknande arbetssätt med IUP hade kanske genererat andra resultat. Vi tycker emellertid att våra resultat är intressanta eftersom de ändå visar att det finns skillnader mellan skolorna, skillnader som vi anser beror på sociokulturella och språkliga faktorer.

Syftet med det här examensarbetet var att se om det fanns likheter och skillnader i synen på IUP mellan eleverna på de båda skolorna, och om de eventuella skillnaderna kunde härledas till elevernas sociokulturella, etniska och språkliga situation. Hypotesen vi formulerade i de inledande kapitlen av det här examensarbetet var att IUP var ett verktyg som gynnar elever med rätt sociala och språkliga förutsättningar, och det var något som vi ville pröva i undersökningen.

Då vi hade genomfört intervjuerna och började sammanställa våra resultat, så föreföll det vid en första anblick som att vår hypotes stämde. Eleverna på Söderskolan hade i högre grad kännedom om IUP och dess innebörd. De upplevde sig i högre grad behjälpta av IUP-blanketten och genom att de själva var vana vid att fylla i sina individuella utvecklingsplaner så var de delaktiga i den. Deras föräldrar hade kännedom om skolarbetet och förstod vad som stod i sina barns IUP. Eleverna på Norrskolan hade andra förutsättningar; de talade inte svenska hemma, de kände inte till vad IUP var om de inte fick se blanketten (och även då så var det en elev som inte visste vad det var), de fyllde inte själva i blanketten och flera trodde inte att deras föräldrar förstod det som skrevs i den. Av intervjuerna med lärarna fick vi bilden att föräldrarna på Söderskolan hade större förståelse av IUP än vad föräldrarna på Norrskolan hade. Läraren på Norrskolan trodde dock att föräldrarna - även om de inte förstod allt som stod i IUP - förstod innebörden.

Det stämde överens med vår teoretiska bakgrund; att elever vars föräldrar själva talade svenska och i hög grad hade högskoleutbildning och arbete, förstod vad IUP var i större utsträckning än de elever vars föräldrar inte talade svenska och hade sämre socioekonomiska villkor. Vi tror att den här förståelsen inte bara beror på språkkunskaper, eftersom även de elever vi intervjuade på Norrskolan alla var födda i Sverige och vi upplevde att de talade bra svenska.

Verkligheten är dock oftast inte så enkel eller svart-vit. Då eleverna svarade på frågorna så följde inte svaren alltid den konsekventa linje som vi kanske hade förväntat oss (att de elever som kunde förklara vad IUP var, kände till sina mål i skolan och vars föräldrar förstod vad IUP var, även skulle vara positiva till IUP). En och samma elev (på Söderskolan) kunde till exempel svara att han/hon kände till sin IUP, kände till sina mål, tyckte att IUP handlade om resultat - men ändå i slutändan säga att IUP var rätt meningslöst - det fungerade lika bra med

att bara samtala under utvecklingssamtalet. En annan elev (på Norrskolan), som inte kände till IUP (utan att få se blanketten) eller sina kursmål och som tyckte att IUP fokuserade rätt mycket på uppförande, tyckte ändå att IUP var bra och hjälpte eleven att lära sig om sitt egna lärande och att tänka till om sina mål.

En intressant aspekt som framkom på båda skolor, från flera elever, var att även om de svarade relativt negativt på de enskilda frågorna i intervjuens inledning om hur de upplevde IUP, utvecklingssamtal eller att lära sig om sitt egna lärande (specifika frågor), så var deras helhetsbedömning ganska positiv till IUP i slutet av intervjuerna. Vid en närmare granskning av resultaten, så visade det sig att några av eleverna på Söderskolan tyckte att IUP var ett rätt onödigt verktyg; det tog mycket tid och dessa elever tyckte att de ändå kände till sina mål. Å andra sidan så var det flera elever på Norrskolan som tyckte att IUP och/eller utvecklingssamtalen var bra och hjälpte dem, trots att de inte visste vad orden ”individuell utvecklingsplan” eller ”IUP” betydde och inte trodde sig ha fått någon information om den. Vi tolkade det som att alla eleverna på båda skolorna som deltog i undersökningen på ett eller annat vis upplevt att de trots allt lärt sig om sitt egna lärande och/eller att de tänkte till om sitt skolarbete i samband med den helhet som bildas av IUP/utvecklingssamtal och skolans måldokument – och som rimligtvis diskuteras på alla skolor kontinuerligt (även om inte alla elever upplever sig ha fått information).

9. Slutsatser och didaktiska konsekvenser

De två skolornas elever som deltog i vår undersökning hade olika bakgrund språkligt, etniskt och sociokulturellt. Norrskolans elever var tvåspråkiga; de hade ett modersmål och så talade de svenska som andraspråk. Svenskan använde de framför allt under skoltid. Deras biologiska och kognitiva utveckling var högre än vad de kunde uttrycka på andraspråket. Detta är en utmaning för lärarna när de skall hitta elevens närmaste lärozon som Vygotskij omnämner. Att eleven har bra kunskaper i sitt modersmål främjar eleven på många plan. Att vara duktig i sitt modersmål gagnar andraspråksinläringen men att tala det nya språket endast i skolan gagnar inte inläringen. Segregeringen av människor till olika stadsdelar motarbetar språkkunskaper. Eleverna skall dessutom bli en del av det sociala samspelet med det övriga samhället. Detta kan göra att den sociala exkluderingen som vissa känner blir ännu mer tydlig.

Tittar man på de färdigtryckta formuleringarna som finns på IUP är det svåra abstrakta ord som kräver en högre språklig förmåga, trots det så sa samtliga elever i undersökningen som hade kännedom om IUP att de förstod språket i den. Om vi kopplar resultaten med Jim Cummins teorier som har med språkförståelse att göra, så kan vi dra slutsatsen att metalärande och abstrakta sammanhang kräver en god språklig förmåga hos eleven. Eftersom många andraspråks elever inte har kommit upp på en högre språklig nivå, är det oerhört viktigt att läraren konkretiserar och ser till att eleverna förstår vad hon/han menar. Vi tror att det hade varit en fördel om IUP hade funnits på olika modersmål just för att det skall bli begripligt för alla inblandade. Som det ser ut idag är utformningen av IUP som ett skriftligt dokument är speciellt lämpat för de elever och föräldrar som har goda språkkunskaper.

Alla elever skall ha likartade möjligheter att följa sin utveckling i skolan och därmed kunna påverka den i god tid. Är eleverna i vår undersökning mogna nog att själva förstå nyttan av det de lär sig i skolan och därigenom få en drivkraft för skolarbetet? Ja, men då behövs det mer träning än vad de har fått idag. Utvecklingssamtal och IUP kan vara ett verktyg som kan underlätta för eleven att bli medveten om sin läroprocess. Men då måste eleverna tränas i att förstå sitt eget lärande. En viktig synpunkt som kom fram i intervjuerna var att majoriteten av eleverna visste vilka mål och krav som de skulle uppnå. Trots svårigheter skall alla elever ha samma utvecklingsmöjligheter i skolan. Att kunna granska sitt lärande på ett kritiskt och analytiskt sätt kräver mer träning än vad eleverna har fått hittills.

Båda lärarna som vi intervjuade ville arbeta mer aktivt med IUP men att de inte har hittat tiden eller arbetssättet. Läraren på Söderskolan trodde att det IUP-arbetet kunde bli mer levande om det vore elektroniskt. Vi tror att även eleverna skulle tycka arbetet blev roligare om de kunde sitta vid datorerna och göra arbetet. Om IUP var elektroniskt kunde man kanske sporra eleverna att arbeta mot sina mål och checka av sina mål oftare än en gång per termin. Det är svårt att lära sig hur man lär sig. Majoriteten av eleverna ansåg att IUP hjälpte dem framåt i sitt lärande. För vissa elever lämpar sig elevledda utvecklingssamtal bättre medan traditionella utvecklingssamtal passar andra. Vid elevledda samtal blir eleverna mer delaktiga och tränas att ta ett större ansvar både för mötet och för sina studier.

Vår undersökning var för liten för att vi skall kunna dra några slutsatser om att de resultat vi fick skulle gälla för andra skolor med liknande social struktur, men vi tror inte att det är orimligt att det skulle kunna vara så. En fråga som vi ställde oss var om det kan vara så att lärare i socialt utsatta områden har mindre möjligheter att arbeta med IUP på grund av att andra frågor tar större plats? IUP kanske inte upplevs som lika viktig för elever och lärare i dessa områden?

Av det som framkommit i vår undersökning, så anser vi att lärarna i skolan måste fortsätta att arbeta mycket med information om vad IUP är och att kontinuerligt prata med eleverna om vad arbetet med IUP innebär. Det görs säkerligen redan idag på de flesta skolor, men av elevsvaren att döma i vår undersökning, så behöver de upprepad information om vad IUP är. Det verkar vara speciellt viktigt att vara tydlig med informationen i de fall som eleverna har en annan språkbakgrund och eventuellt kommer ifrån familjer som saknar studievana.

Ytterligare en fråga är att lärarna kan fundera över i vilken mån de tillämpar elevbaserad IUP – att eleverna själva får vara med att utforma sin egen IUP. Det gjordes på Söderskolan, men inte på Norrskolan. Vi vet inte om det är ett generellt mönster att lärarna på mångkulturella skolor i lägre grad tillämpar IUP som eleverna själva utformar än lärarna på andra skolor gör, men det kan vara värt att reflektera över på vilka grunder elever bedöms vara mogna (eller inte) för att driva egna projekt och ta ansvar för egna delar i sitt skolarbete. Kan det vara så att lärarna på förhand bestämmer sig att somliga skolors elever inte är mogna för att elevbaserad IUP utan att ha försökt?

Som helhet betraktat så är IUP en beståndsdel som i de flesta fall hjälper eleverna förstå sitt eget lärande. Även om det framkom att IUP är tidskrävande för lärarna och även eleverna, så fyller den en funktion, förutsatt att eleverna känner till den.

10. Sammanfattning

Det här examensarbetet är en mindre intervjuundersökning gjord av två studenter på lärarprogrammet. Det är en undersökning av elevers uppfattningar om individuella utvecklingsplaner - IUP - i två olika skolor i områden med olika språklig, etnisk och sociokulturell struktur i Göteborg. Den ena skolan (kallad "Söderskolan" i undersökningen) låg i ett område med homogen struktur – eleverna var svenska och hade svenska föräldrar, som hade arbete och bostadsmiljön präglades av småhusbebyggelse. Den andra skolan (kallad "Norrskolan") låg i ett mångkulturellt område – där ingen av eleverna i undersökningen hade infödda svenska föräldrar, flera hade arbetslösa föräldrar och området bestod framför allt av flerbostadshus. Eleverna gick i årskurs nio och de hade använt sig av IUP sedan det infördes år 2006. Undersökningen genomfördes i form av elevintervjuer (fem stycken elever intervjuades på varje skola) samt ett par lärarintervjuer (en lärare på varje skola intervjuades).

Utgångspunkten i undersökningen var att se om det fanns skillnader i elevernas uppfattning av IUP mellan de olika områdena. Resultatet visade att det fanns skillnader, framför allt i

förståelse av begreppet IUP mellan skolorna. Eleverna på Söderskolan kände alla till IUP som begrepp. Eleverna på Norrskolan kände inte till IUP som begrepp, men de flesta av dem kände till IUP då de fick se blanketten som användes på skolan.

Helheten som omgärdade IUP – utvecklingssamtalet, IUP-blanketten och de fortlöpande diskussionerna om kursmålen i skolan – ökade elevernas kunskaper om sitt egna lärande.

11. Litteraturlista

- Allmänna råd och kommentarer. Den individuella utvecklingsplanen*, Skolverket, 2005
- Börestam, Ulla & Huss, Leena, *Språkliga möten*, Malmö, Studentlitteratur, 2001
- Claesson, Silwa, *Spår av teorier i praktiken*, Lund, Studentlitteratur, 2007
- Einarsson, Jan, *Språksociologi*, Lund, Studentlitteratur, 2004
- Elmeroth, Elisabeth, "Monokulturella studier av multikulturella elever, att mäta och förklara skolresultat", i *Pedagogisk forskning*, årgång 11, nr 3, Göteborg, 2006
- Esaiasson, Peter, Gilljam, Mikael, Oscarsson, Henrik och Wängnerud, Lena, *Metodpraktikan. Konsten att studera samhälle, individ och marknad*, 3:e upplagan, Stockholm, Norstedts Juridik, 2007
- Giota, Joanna, "Självbedöma, bedöma eller döma? Om elevers motivation, kompetens och prestationer i skolan", i *Pedagogisk forskning*, årgång 11, nr 1, Göteborg, 2006
- Granath, Gunilla, "Ensam har du ansvaret. Om utvecklingssamtal som disciplinärt maktmedel", i *Ord och bild*, nr 3-4, 2006
- Granath, Gunilla, *Milda makter: utvecklingssamtal och loggböcker som disciplineringsmetoder*, Göteborg, Acta Universitatis Gothoburgensis, 2006
- Högdin, Sara, "Hemmets resurser - om ungdomars upplevelse av föräldrars stöd och engagemang i deras skolgång", i *Pedagogisk forskning*, årgång 11, nr 1, Göteborg, 2006
- IUP och utvecklingssamtal i praktiken*, 2007, Fortbildningsförlaget, Stockholm
- Kvale, Steinar, *Den kvalitativa forskningsintervjun*, Lund, Studentlitteratur, 1997**
- Laimo, Jarmo, "Tvåspråkighet och språkliga kontakter i Sverige - gammalt fenomen, nya utvecklingar" i Andersson, Lars-Gunnar (red.), *Sociolingvistik*, Lund, Studentlitteratur, 2008**
- Lindh-Munther, Agneta och Lindh, Gunnel, "Jag vill inte ha utvecklingssamtal, jag vill kräkas!" i *Pedagogiska magasinet*, nummer 3, 2007**
- Läraryrket, *Lärarens handbok*, Stockholm, 2004**
- Moreau, Helena, "IUP - ett verktyg för elevernas lärande", i *IUP och utvecklingssamtal i praktiken*, Fortbildningsförlaget, 2007
- Naucér, Kerstin, "Att lära sig svenska som andraspråk", i Ahlsén och Allwood (red.), *Språk i fokus*, Lund, Studentlitteratur, 2002**
- Norrby, Catrin, *Språkinläring och språkanvändning: svenska som andraspråk i och utanför Sverige*, Lund, Studentlitteratur, 2007
- Pihlgren, Ann, "Dialog som läromedel. Elevledda utvecklingssamtal", i *IUP och utvecklingssamtal i praktiken*, Stockholm, Fortbildningsförlaget, 2007
- Sjöquist Lena, "Mitt möte med Cummins" i *Pedagogiska magasinet*, nr 2/2001 Tema Andra språk och andraspråk, s 26-29
- Skolverkets aktuella analyser. Hur används individuella utvecklingsplaner? En studie efter införandet av nya bestämmelser*, Skolverket, 2007
- Stukát Staffan, *Att skriva examensarbete inom utbildningsvetenskap*, Lund, Studentlitteratur, 2005
- Sundgren, Eva, *Sociolingvistik*, Stockholm, Liber, 2008
- Svedner, Per Olov och Johansson, Bo, *Examensarbetet i lärarutbildningen: undersökningsmetoder och språklig utformning*, Uppsala, Kunskapsföretaget, 2006
- Säljö, Roger, *Lärande i praktiken*, Nordstedts akademiska förlag, 2006
- Wirdeas, Karolina, "Samtal och samtalsforskning" i Andersson, Lars-Gunnar (red.), *Sociolingvistik*, Liber, 2008
- Wretman, Steve, "Vägen till IUP", i *IUP och utvecklingssamtal i praktiken*, Fortbildningsförlaget, 2007
- Zetterström, Agneta, *Att arbeta med IUP*, Gleerup, 2006

12. Bildkällor

Figur 1: Individuella utvecklingsplaner och utvecklingssamtal

Källa: <http://www.skolverket.se/sb/d/2159> (2008-10-10)

Figur 2: *Jim Cummins språkutbyggnad*

Källa: <http://jillrobbins.com/gwu/257/ithomasH2.gif> (2008-11-10)

13. Internet

Svensk författningssamling (SFS)

<http://www.riksdagen.se/webbnav/index.aspx?nid=3911&bet=1994:1194> (2008-11-20)

Bilagor

- Bilaga 1 Brev till eleverna och deras föräldrar
- Bilaga 2 Intervjumall för eleverna
- Bilaga 3 Intervjumall för lärarna
- Bilaga 4 Presentation av elever och lärare på Söderskolan
- Bilaga 5 Presentation av elever och lärare på Norrskolan
- Bilaga 6 IUP blanketter – Norrskolan och Söderskolan

Bilaga 1 - Brev till eleverna och deras föräldrar

GÖTEBORGS UNIVERSITET

Till berörda elever, lärare och föräldrar

Vi är två lärarstudenter som läser vår sista termin på Göteborgs universitet. Vi skall nu skriva examensarbete om individuella utvecklingsplaner (IUP), under handledning av Tiiu Soidre, docent på Sociologiska institutionen på Göteborgs universitet, tel. 031-786 47 79, tiiu.soidre@sociology.gu.se.

Individuella utvecklingsplanen (IUP) är det dokument som upprättas i samband med utvecklingssamtalet, som sker en gång per termin. Vårt syfte är att undersöka hur eleverna i årskurs 9 själva uppfattar IUP.

Vi skulle vara väldigt tacksamma om vi skulle få komma ut till er skola för att intervjua några elever angående detta. Undersökningen kommer att vara helt anonym vilket innebär att ingen förutom vi kommer att ta del av svaren innan de sammanställts. Man kommer inte kunna identifiera vilken skola det gäller eller vilka elever det handlar om.

För att kunna intervjua eleverna behöver vi tillåtelse av elevernas föräldrar. **Därför ber vi er skriva under den här blanketten och skicka tillbaka den till skolan så fort som möjligt, före novemberlovet.**

Tack för hjälpen!

Med vänliga hälsningar
Jenny Antonsson och Anna Dicksved

Svarsblankett - Undersökning om IUP

Min/vår son/dotter får intervjuas för undersökningen:

JA

NEJ

Förälder/ målsmans underskrift

Bilaga 2 - Intervjumall för eleverna

Bakgrund

Kön / språksituation/ antal personer i familjen / föräldrars utbildningsnivå / föräldrars yrken / boendesituation

IUP

Fråga 1.) Vad är en individuell utvecklingsplan?

Fråga 2.) Hur använder ni den här på din skola?

Fråga 3.) Vilken information har du fått/får du om varför IUP finns?

Fråga 4.) Tycker du att du förstår varför och hur IUP används?

Fråga 5.) Vad tycker du om IUP, kan du värdera den om du tycker att den är till hjälp för dig eller inte?

Fråga 6.) Hur upplever du situationen då du sitter ned tillsammans med läraren och din/dina förälder/föräldrar under utvecklingssamtalet för att upprätta IUP?

Fråga 7.) Tror du att din förälder/dina föräldrar förstår varför IUP finns och hur den används?

Fråga 8.) Pratar din/dina förälder/föräldrar med dig om det som kommer fram i IUP?

Fråga 9.) Vilka konsekvenser har det för dig?

Fråga 10.) Förstår du allt som skrivs i IUP (tycker du att språket som läraren använder är lätt eller svårt)?

Fråga 11.) Vad tycker du tas upp mest i IUP – uppförande eller resultat?

Fråga 12.) Vilket inflytande tycker du att du har i det som skrivs i IUP?

Fråga 13.) Känner du till de mål du skall uppnå i skolan?

Fråga 14.) Blir målen tydligare genom IUP, mindre tydliga eller är det ingen skillnad?

Fråga 15.) Tar du större ansvar för dina studier i och med att du skriver på IUP, tar du mindre ansvar eller gör det ingen skillnad?

Fråga 16.) Tycker du att IUP lär dig om ditt egna lärande?

Fråga 17.) Sammanfatta vad du tycker om IUP.

Följdfrågor att eventuellt ställa

Vilket är ditt modersmål? (Om det inte är svenska, när lärde du dig svenska?)

Vad talar ni för språk hemma?

Finns IUP på ditt modersmål?

Har ni tolk med under utvecklingssamtalet?

Avslutning

Har du något som du vill tillägga eller fråga om innan vi avslutar intervjun?

Bilaga 3 - Intervjumall för lärarna

Bakgrundsfrågor

Kön / antal år som lärare

IUP

Fråga 1.) Vad är en individuell utvecklingsplan?

Fråga 2.) Vilken information har du fått/får du fortlöpande om IUP?

Fråga 3.) Hur arbetar ni med IUP här på din skola?

Fråga 4.) Hur förbereder du dig inför utvecklingssamtalet/IUP?

Fråga 5.) Hur upplever du situationen då du sitter ned tillsammans med eleven och vårdnadshavare under utvecklingssamtalet för att upprätta IUP?

Fråga 6.) Tror du att föräldrar i allmänhet förstår varför IUP finns och hur den används?

Fråga 7.) Vilka konsekvenser tror du IUP har för eleven efter utvecklingssamtalet?

Fråga 8.) Tror du att eleverna i allmänhet förstår allt som skrivs i IUP?

Fråga 9.) Vad tycker du om IUP, tror du att den är till hjälp för dina elever eller inte?

Fråga 10.) Vad tycker du är mest i fokus i IUP – uppförande eller resultat?

Fråga 11.) Vilket inflytande tycker du att eleven har i det som skrivs i IUP?

Fråga 12.) Tycker du att eleven får ökat ansvar i och med IUP?

Fråga 13.) Utgår du själv från elevens IUP under terminens skolarbete?

Fråga 14.) Tycker du att IUP lär eleven om sitt egna lärande?

Fråga 15.) Sammanfatta vad du tycker om IUP.

Avslutning

Har du något som du vill tillägga eller fråga om innan vi avslutar intervjun?

Bilaga 4 – Presentation av elever och lärare på Söderskolan

Elev 1 (“Pelle”)

Bor i villa, fem personer i familjen, mamma som är socionom, pappa som är civilingenjör, samt två syskon. Pratar svenska hemma.

Elev 2 (“Anton”)

Bor i radhus, mamma och syster, samt pappa med sambo och halvbror, pappa facklig ombudsman, mamma sjuksköterska som arbetar som läkemedelskonsulent. Pratar svenska hemma.

Elev 3 (“Veronica”)

Bor i parhus, fyra i familjen, två vuxna, två barn. Mamma är undersköterska, pappa busskonstruktör. Pratar svenska hemma.

Elev 4 (“Christian”)

Bor i radhus. fem personer i familjen + två halvsyskon som har flyttat hemifrån
Pappa har eget företag och mamma jobbar med logistik. Pratar svenska hemma.

Elev 5 (“Emelie”)

Bor i villa. Skilda föräldrar, mamma + mammas sambo, samt pappa + sambo och halvsyster.
Pappa är fastighetsmäklare, mamma är hälsokostrådgivare. Pratar svenska hemma.

Lärare (“Ylva”)

Kvinna, har varit lärare fyra år, varav tre på Söderskolan.

Bilaga 5 – Presentation av elever och lärare på Norrskolan

Elev 1 (“Peter”)

Bor i hyreslägenhet, tre rum och kök, sex personer i familjen, mamma som läser svenska, pappa som arbetar på SKF, samt tre syskon. Pratar ett asiatiskt språk hemma.

Peter berättade att IUP inte finns översatt på sitt hemspråk. Han behöver inte tolk, han är född i Sverige och hans föräldrar är födda i ett asiatiskt land.

Elev 2 (“Demo”)

Bor i hyreslägenhet, en vuxen (mamma) och tre barn. Mamma jobbar som modersmållärare. Talar ett sydeuropeiskt språk hemma.

Demo berättar att IUP inte finns översatt på sitt hemspråk. De behöver inte tolk vid utvecklingssamtalet. Demos mamma har bott i Sverige sedan tidigt 90-tal och han är född i Sverige.

Elev 3 (“Anela”)

Bor i hyreslägenhet, fyra i familjen, två vuxna, två barn. Mamma och pappa arbetslösa. Talar ett sydeuropeiskt språk hemma.

Anela har tolk med på utvecklingssamtalet eftersom föräldrarna inte talar svenska. Hon är född i Sverige, föräldrarna kom hit under det tidiga 90-talet.

Elev 4 (“Dragana”)

Bor i hyreslägenhet, tre rum och kök. Fem personer i familjen, en vuxen (mamma) och fyra barn. Mamma är arbetslös, analfabet. Talar ett sydeuropeiskt språk hemma.

Dragana har tolk med på utvecklingssamtalet eftersom mamma inte talar svenska. IUP finns inte översatt till bosniska. Draganas mamma kan inte läsa, hon har inte gått i skolan. Dragana är född i Sverige.

Elev 5 (“Marko”)

Bor i hyreslägenhet, 2 vuxna och 5 barn, mamma jobbar i ”bamba”, pappa läser på Chalmers och jobbar extra som lärare, 4 syskon. Talar albanska hemma.

IUP finns inte översatt till sitt hemspråk. Förra terminen hade de med tolk på utvecklingssamtalet för mamma var med och hon pratar dålig svenska. Pappa pratar bättre svenska, så när han är med behövs ingen tolk. Marko är född i Sverige.

Lärare (“Leif”)

Man, har varit lärare i 24 år, varav 23 på Norrskolan.